

Ero ja muutokset perheen vuorovaikutuksessa isien kokemana

Rauna Kämäräinen
Pro gradu -tutkielma
Lapin Yliopisto
Sosiaalityö
2023

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Ero ja muutokset perheen vuorovaikutuksessa isien kokemana

Tekijä: Rauna Kämäräinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma Lisensiaatintutkimus__

Sivumäärä, liitteiden määrä: 55 sivua

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Eroteemaa on tutkittu sekä Suomessa että kansainvälisesti, mutta isien näkökulma on aliedustettu. Lähestyn erotematiikkaa isien kokemusten ja vuorovaikutuksen näkökulmasta. Keskeisiä käsitteitä ovat isyys, perhe ja ero. Tutkimus on laadullinen tutkimus. Haluan selvittää, millaisiksi isät kokevat muutokset perheen vuorovaikutuksessa eron jälkeen ja millaista tukea isät ovat saaneet erotilanteessa ja eron jälkeen ja millaista tukea he olisivat kaivanneet. Aineisto kerättiin haastattelemalla eron kokeneita isiä ryhmänä käyttäen metodina teemahaastattelua. Analyysimenetelmänä käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja temaattista analyysia.

Isät kokivat perheekseen ennen eroa kuuluvaksi itsensä, entisen puolison ja lapset. Eron jälkeen entinen puoliso ei enää kuulunut perheeseen. Isien roolit ennen eroa olivat moninaiset. Vuorovaikutus ennen eroa oli arkipäiväistynyt, asioista ei puhuttu ja riidat kiristivät ilmapiiriä kotona. Vuorovaikutus entisen puolison kanssa loppui eron jälkeen lähes kokonaan, yhteys jatkui vain lasten asioissa. Lapsiin vuorovaikutus säilyi samanlaisena kuin ennen eroa siinä määrin kun se oli mahdollista. Ero oli isille usein vaikea kokemus, mutta se voi olla myös helpotus tai herättää ristiriitaisia tunteita. Isät kokivat, että erotessa äidillä on enemmän valtaa päättää lasten asioista.

Isät saivat erossa monenlaista tukea vaikka he pitivät avun hakemista vaikeana. Apua haettiin kun omat keinot loppuivat. Ammattiapu koettiin hyväksi akuuttiin kriisiin. Vertaistuki koettiin parhaimmaksi tavaksi käsitellä eroa. Isät saivat sekä henkistä että käytännöntukea läheisiltään. Osa tuentarpeista jäi täyttymättä. Isät kaipasivat eron liittyvää tietoutta ja tietoa oikeuksistaan mahdollisimman pian eron jälkeen. He olisivat myös halunneet käsitellä eron entisen puolison kanssa. Kaikkiaan tutkimus avaa sosiaalityön näkökulmasta isien kokemuksia vuorovaikutuksesta perheen kontekstissa ja heidän tuen tarpeitaan eron jälkeen.

Avainsanat: ero, isyys, perhe, vuorovaikutus

X Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 AIEMPI TUTKIMUS JA KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Aiempi tutkimus	6
2.2 Isyys	7
2.3 Perhe	8
2.4 Ero.....	9
3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS.....	11
3.1 Tutkimuskysymykset	11
3.3 Tutkimuksen toteutus, aineiston keruu ja analyysi	11
3.4 Eettinen pohdinta ja tutkijan paikka	13
4 VUOROVAIKUTUS	15
4.1 Kokemus perheestä ja perheen rooleista.....	15
4.1.1 Kokemus perheestä ennen eroa ja sen jälkeen	15
4.1.2 Perheen roolit	17
4.2 Muutokset perheen vuorovaikutuksessa	19
4.2.1 Vuorovaikutus ennen eroa.....	19
4.2.2 Vuorovaikutus eron jälkeen	23
4.3 Kokemus erosta ja isän asemasta erossa.....	30
4.3.1 Kokemus erosta.....	30
4.3.2 Valtasuhteet ja isän asema eron jälkeen.....	32
5 EROON SAATU TUKI JA SEN MERKITYS	37
5.1 Ammatillinen tuki.....	37
5.2 Vertaistuki.....	42
5.3 Läheisten tuki.....	43
5.4 Vastaamatta jääneet tuen tarpeet.....	46
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	50
LÄHTEET	53

1 JOHDANTO

Suomessa vajaa 14000 avioliittoa päättyy vuosittain eroon. Eronneiden määrä suhteessa naimisissa oleviin on pysynyt suunnilleen samana jo 20 vuotta, ollen noin 13–14 eroa tuhatta avioparia kohden (SVT 2019.) Avoeroja ei tilastoida, joten niiden määrää on vaikea arvioida, mutta niitä kuitenkin solmitaan suhteessa enemmän kuin avioeroja. Avoparejen määrää voi vain arvioida sen perusteella, että erilleen muuttaneita avopareja aviopareihin nähden on lähes kolminkertainen määrä (Kontula 2013, 28–29). Ero koskettaakin jollain tapaa lähes jokaista. Vaikka itse ei eroa olisikaan kokenut, vähintään joku tuttava on todennäköisesti eronnut. Tästä syystä koen, että aihe on aina ajankohtainen ja sen tutkiminen on edelleen tärkeää.

Eroteemaa on käsitelty paljon sekä suomalaisissa että kansainvälisissä tutkimuksissa. Avioeroa on tutkittu useimmiten naisten ja lasten näkökulmasta ja isien kokemukset ja asema erossa ovat jääneet vähemmälle huomiolle (Forsberg & Autonen-Vaaraniemi 2019, 22). Etenkin eron vaikutus lapsiin on ollut monien tutkimusten kiinnostuksen kohteena. Isyyttä erotilanteessa on kyllä tutkittu, mutta tutkimukset tosin painottuvat isän ja lapsen väliseen suhteeseen ja liittyvät usein isän puuttumiseen.

Valitsin pro gradu- tutkielmassani näkökulmaksi isien kokemuksen. Kokemukset ovat ihmisistä riippuvaisia, subjektiivisia ja moninaisia. Tutkimuksen tavoitteena ei siten ole tavoittaa niin sanottuja tosiasioita vaan tehdä näkyväksi isien kokemuksia ja millaisia merkityksiä asiat heidän mielessään saavat. Kokemusnäkökulmaan liitetään usein myös emansipatorinen tiedonintressi eli annetaan ääni niille ryhmille, joiden ääni jää yhteiskunnassa usein kuulematta. (Jokinen 2021.) Haluankin tutkielmassani saada isien kokemukset esiin, vahvistaa isien näkökulman kuulluksi tulemistä sekä tuoda tietoa isien tarpeista eroauttamiseen liittyen.

Lähestyn erotematikkaa isyyden lisäksi erityisesti vuorovaikutuksen näkökulmasta. Vuorovaikutus on laaja käsite, joka voidaan ymmärtää isona joukkona sosiaalipsykologisia ilmiöitä yksilöiden käyttäytymistäipumuksista sosiaalisissa tilanteissa ryhmien välisiin suhteisiin. Vuorovaikutusta voidaan tarkastella ihmisten tuottamana toimintana, jolloin oleellista on tarkastella miten ja millä keinoin ihmiset tuottavat ja merkityksellistävät yhteistä todellisuutta. (Helkama ym. 2020.)

Ero vaikuttaa väistämättä perheen keskinäiseen vuorovaikutukseen. Näitä vuorovaikutuksen muutoksia tutkimalla on mahdollista löytää ne paikat, jossa sosiaalityöllä on merkitystä ja perhettä voidaan parhaiten tukea eron jälkeen. Tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa isien kokemuksia ja pohtia keinoja eron kokeneiden perheiden parempaan tukemiseen.

Tutkielma etenee siten, että luvussa kaksi avaan aiempaa tutkimusta ja keskeisiä käsitteitä. Luvussa kolme esitetään tutkimuksen tavoitteet ja toteutus. Luvussa neljä esittelen vuorovaikutukseen liittyviä tuloksia. Luvun neljä ensimmäisessä alaluvussa käsittelen isien kokemusta perheestä ja perheen rooleista. Seuraavissa alaluvuissa käsittelen perheen vuorovaikutusta ennen ja jälkeen eron. Luvussa viisi käsittelen eroon saatuun tukeen liittyviä tuloksia. Erilaiset tukimuodot on jaettu omiksi alaluvuikseen, joita ovat ammatillinen tuki, vertaistuki ja läheisten tuki. Myös vastaamatta jääneet tuen tarpeen on esitetty omana alalukunaan. Lopuksi luvussa kuusi vedän yhteen tutkimuksen tuloksia sekä esitän niistä johtopäätöksiä ja pohdintaa.

2 AIEMPI TUTKIMUS JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Aiempi tutkimus

Katson tutkimukseni kuuluvan sosiaalityön tutkimuksen ohella isyys- ja perhetutkimuksen kentälle. Johanna Mykkäsen ja Ilana Aallon (2010) tekemän, tähän mennessä ainoan, kotimaisen isyyden tutkimusta koskevan raportin perusteella isyyttä on tutkittu Suomessa monipuolisesti. Aihetta on tutkittu myös tämän jälkeen. Isyystutkimusta on tehty lähes kaikilla ihmis- ja yhteiskuntatieteiden aloilla. Eniten tutkimusta näyttää olevan tehty käyttäytymistieteissä, kuten sosiologiassa, kasvatustieteissä, psykologiassa ja sosiaalityössä. Isätutkimuksessa vallitsevana suuntauksena on ollut yksittäisten isien kokemusten tutkimus. Lisäksi isien tukemisesta on tullut merkittävä perhepoliittinen tavoite, mikä on osaltaan vaikuttanut isyystutkimuksen kehitykseen. (Mykkänen & Aalto 2010, 40.) Perhetutkimuksen puolella puolestaan vanhemmuudesta, kodista ja lapsista on useimmiten kysytty naisilta ja niistä on puhuttu naisten kesken. Isien näkökulma on ollut perinteisesti vähäistä. Viime vuosina isien ääni on kuitenkin alkanut kuulua vahvempana. (Mt. 45.) Myös isyyttä ja avioeroa on tutkittu monissa tutkimuksissa erilaisista näkökulmista. Eronneita miehiä ja eroisyyttä on kuitenkin tutkittu lähinnä sosiaalisena ongelmana. (mt. 69.)

Isyys on ollut laajasti kiinnostuksen kohteena myös kansainvälisesti. Samat trendit ja haasteet on nähtävissä myös kansainvälisessä tutkimuksessa kuin kotimaisessakin. Kiinnostuksen kohteena on ollut erityisesti isien osallisuus lasten hoitamiseen, koti-isien lisääntynyt määrä sekä isyys eron jälkeen. (Schoppe-Sullivan & Fagan 2020, 176.) Myös kansainvälisessä tutkimuksessa on nähtävissä, että naisten näkökulma on vallitseva. Isien otokset ovat jääneet aineistoissa usein pieniksi, jolloin yleistysten tekeminen on vaikeaa. (mt. 187.) Tämä vahvistaa tarvetta tuoda isien näkökulmaa esille.

Tutkimusta isyyteen ja eroihin liittyen on tehty monesta näkökulmasta. Isyysnäkökulma on kuitenkin aliedustettuna. Vastaavaa tutkimusta kuin tutkielmassani eron vaikutuksesta perheen vuorovaikutukseen en löytänyt mutta teemaan liittyvää aineistoa on saatavilla. Esimerkiksi Tiina Hokkanen (2005) käsittelee väitöskirjassaan Äitinä ja isänä eron jälkeen: Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena laajasti eroa ja vanhemmuutta. Myös Aino Kääriäisen (2008) tutkimuksessa Ero haastaa vanhemmuuden tarkastellaan kokemuksia vanhemmuudesta eron jälkeen. Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä eron vaikutuksista lapsiin ja vanhempiin. (Kääriäinen 2008.) Itseäni

kiinnostaa tässä tutkimuksessa erityisesti vanhempien kokemukset vuorovaikutuksen vaikeuksista.

Jari Koskela (2012) puolestaan käsittelee väitöskirjassaan Avioero suomalaisen miehen kokemana: Ero ja erosta toipuminen prosessina eroteemaa laajasti miehen näkökulmasta. Väitöskirjassa eroa käsitellään sosiaalisena ongelmana, sillä yleisyytensä takia sillä on yhteiskunnallisestikin merkitystä. Tämän tutkimuksen kannalta olennaisinta väitöskirjassa on miesnäkökulma eroon ja sen kokemukseen.

Petteri Eerolan ja Johanna Mykkäsen (2014) toimittamassa teoksessa Isän kokemus käsitellään laajasti isyyttä. Erityisesti Mia Hakovirran ja Mari Brobergin artikkeli Isyyseron jälkeen ja Paula Tuovisen Isyyksin yksinhuoltajaisien kertomana liittyvät läheisesti tutkimusaiheeseen. Hakovirta ja Broberg (2014) tarkastelevat millaisena isyyks näyttäytyy eron jälkeen tilanteessa, jossa isä ei asu lapsen kanssa yhdessä (Hakovirta & Broberg 2014, 114). Molemmissa artikkeleissa tarkastellaan myös isän asemaa eron jälkeen (Hakovirta & Broberg 2014; Tuovinen 2014).

2.2 Isyys

Arkipuheessa isällä tarkoitetaan lapsen miespuolista vanhempaa ja isyydellä miehen vanhemmuutta. Isyys on kuitenkin todellisuudessa moniulotteisempi käsite. Erään jaottelun mukaan isyys voidaan jakaa neljään muotoon; biologiseen, juridiseen, sosiaaliseen ja psykologiseen isyyteen. Biologinen isyys tarkoittaa, että isä on lapsen isä biologisesti. Juridisella isyydellä puolestaan tarkoitetaan yhteiskunnan antamia velvollisuuksia ja oikeuksia lapseen. Sosiaalinen isyys taas muodostuu lapsen kanssa elämisen, yhdessä asumisen, vuorovaikutuksen ja huolenpidon kautta. Psykologisella isyydellä tarkoitetaan tunteeseen ja kiintymykseen pohjautuvaa isäsuhdetta, tunnetta, että ”olen tuon lapsen isä” tai ”tuo mies on minun isäni”. Jaottelun isyyden eri ulottuvuudet eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan usein sama mies on kaikkien kriteerien mukaan lapsen isä. Näin ei aina kuitenkaan ole. Joka tapauksessa määritelmä auttaa hahmottamaan isyyden moninaisuutta. (Eerola & Mykkänen 2014, 11.) Vaikka isyyden monimuotoisuus on hyvä tiedostaa, ei tämän tutkimuksen kannalta kuitenkaan ole oleellista määrittää kriteerejä isyydelle. Isän kokemus isyydestä on tärkein kriteeri.

Isän rooli on nähty perinteisesti perheen elättäjänä. Rooli ei salli miehelle hoivaavuutta vaan korostaa etäisyyttä ja auktoriteettia. Vaikka perinteinen malli on arjessa väistymässä, muokkaa se edelleen käsityksiämme isyydestä. Isyyden muutoksen kulta-aika on alkanut 1960-luvulla. Naiset osallistuivat enemmän työelämään, mikä loi painetta miehille osallistua enemmän kodinhoitoon ja lasten kasvatukseen. Isyydessä tapahtuu edelleen todennäköisesti muutoksia osallistuvaan suuntaan, vaikkei selkeitä mittareita sen toteutumisesta ole. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että perinteinen isyys olisi tyystin katoamassa, vaan isyys enemmänkin moninaistuu (Kolehmainen 2004, 90-91). On syytä huomioda, että puhe muuttuvasta isyydestä ei tarkoita sitä, että kaikki isät osallistuisivat lastensa hoitoon entistä enemmän vaan edelleen on myös niitä isiä, jotka eivät osallistu (Kolehmainen & Aalto 2004, 15). Kyse on enemmänkin siitä, että ideaali isyydestä muuttuu ihmisten käsityksissä.

Isyyden muutos on kytköksissä tasa-arvokeskusteluun. Miesten ja naisten työnjako on ollut keskiössä, kun on puhuttu tasa-arvosta. Tasa-arvoistuminen tarkoittaa perinteisten roolien murtumista, jolloin tehtävät, velvollisuudet ja oikeudet samankaltaistuvat ja muuttuvat tasavertaisemmiksi. Yhteiskunnallisesti tasa-arvokeskustelu on lähtenyt osittain liikkeelle työelämän tarpeista; nähdään tarpeellisena vapauttaa naiset kotoa töihin (Vuori 2004, 38–39.) Tämä näkyy myös perhepolitiikassa, esimerkiksi uudella perhevapaa uudistuksella pyritään lisäämään isien osallisuutta ja vastuuta varhaislapsuudessa (STM 2022).

Nykyään isyyden voidaan katsoa toisaalta vahvistuvan, mutta toisaalta myös ohenevan. Isyyden nähdään vahvistuvan isien ollessa aktiivisia toimijoita lasten elämässä. Isät osallistuvat lasten elämään sen sijaan että isyys nähtäisiin auktoriteettina, joka seuraa sivusta ja tukee taustalla. Isille asetetaan myös enemmän odotuksia kuin aiemmin. Isyys saattaa kuitenkin myös ohentua esimerkiksi avioeron seurauksena, kun osallisuus lapsen elämässä ei pääse toteutumaan. (Huttunen 2014, 184.)

2.3 Perhe

Toinen keskeinen käsite on perhe. Se on perinteisesti määritelty sosiaalisesti yhteisöksi, jossa on vähintään kahden perättäisen sukupolven edustajia, jossa lapset sitovat perheen jäsenet yhteisyyden tunteella toisiinsa. Ulkoisena tunnusmerkkinä on useimmiten yhdessä asuminen. Myös perhebarometrin mukaan ihmisten mielestä lapset tekevät

perheen. Nykyperheen perustana voidaankin katsoa olevan tunteisiin pohjautuva parisuhde. (Hokkanen 2005, 17–18.)

Ydinperheideaali on murroksessa perhe-elämän moninaistumisen vuoksi, sillä yhä useampi perhe muodostuu muun kuin elinikäisessä heteroseksuaalisessa parisuhteessa elävän miehen ja naisen ja heidän biologisten lastensa muodostamasta kokoonpanosta. Perhekokoonpanot moninaistuvat sillä erot, uudet liitot, adoptiot ja luovutettujen sulusolujen kautta muodostuneet perheet ja samaa sukupuolta olevien puolisoitten perheet muodostavat erilaisia perheitä. (Castrén & Högbacka 2014, 106.)

Perhe ei ole enää määriteltävissä yleispätevien ja yksiselitteisten kriteerien pohjalta. Määrittelyä vaikeuttaa sekin, että äidin ja isän parisuhde päättyy yhä yleisemmin ja he muodostavat uusia parisuhteita. Eron seurauksena jompikumpi vanhemmista, useimmiten isä, muuttaa pois yhteisestä kodista. (Hokkanen 2005, 17.) Uudet parisuhteet tuovat mukanaan perheenjäsen ehdokkaita, joiden perheeseen kuulumista joutuu pohtimaan. Pohdinta ei ole välttämättä tietoista, vaan tapahtuu enemmänkin tunnetasolla. Perheenjäsenten määrittely on henkilökohtaista, mutta kriteerit eivät ole täysin henkilökohtaisia tai satunnaisia. Perheenjäseniksi lasketaan usein äiti, isä ja heidän lapsensa ja lisäksi ne henkilöt, jotka kiinnittyvät isään tai äitiin parisuhteen pohjalta. (mt. 18.)

Vaikka perheen käsitteellistäminen on jokseenkin mahdotonta, suurimmalle osalle ihmisistä on selvää, mikä perhe on – tai ainakin mikä on ”minun perheeni” (Hokkanen 2005, 19). Myöskään tämän tutkimuksen kannalta oleellista ei ole määrittellä perhettä tiettyjen kriteerien kautta. Koska tutkittavana on isien kokemukset, he voivat itse määrittää, mikä on heidän kokemuksensa perheestä.

2.4 Ero

Useimmissa tutkimuksissa erolla tarkoitetaan avioeroa, jossa avioliitto päättyy. Kuten johdannossa jo mainitsin, ero koskettaa yhä useampaa suomalaista jollain tavalla. Tällä hetkellä vain avioerot tilastoidaan. Avioerojen määrää voi vain arvioida. Joka tapauksessa joka vuosi useat perheet kokevat eron. Tämän tutkimuksen kannalta en näe avioerojen erottelua käsitteellisesti oleelliseksi, vaan erolla tarkoitetaan parisuhteen päättymistä yleisesti.

Avioeroa pidettiin ennen leimaavana ja moraalisesti tuomittavana, mutta suhtautuminen on muuttunut kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti hyväksyväksi. Eroa pidetään nykyään tavallisena elämäntapahtumana. Eroon suhtaudutaan kuitenkin edelleen hyvin normatiivisesti, joka kohdistuu eroamisen tapaan. Erotessa tulee tavoitella ”hyvää” ja ”sopuisaa” eroa, jossa vanhemmuuden ja kasvatusvastuun odotetaan jatkuvan myös eron jälkeen. (Castrén ym. 2019, 356.)

Avioerot ovat nykyisin niin yleisiä, että niiden vaikutukset näkyvät yhteiskunnallisella tasolla (Kiiski 2011, 19). Erot muun muassa kuormittavat sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmää. Eroon liittyy lasten ja vanhempien pahoinvointia. Sosiaalipalveluissa erot näkyvät perheneuvonnan, lastenvalvonnan ja lastensuojelun palveluiden tarpeena. Lasten psyykinen oireilu eroon liittyen voi tarkoittaa lisääntyneitä tuen tarpeita varhaiskasvatuksessa ja koulussa. (Nurmela & Kaittila 2019, 422.)

Eroa pidetään yhtenä vakavimmista stressitekijöistä, jonka ihminen voi kohdata puolison tai lapsen kuoleman rinnalla. Tämä voi liittyä siihen, että avioliitolle asetetaan valtavasti toiveita ja odotuksia ja avioliiton kariutuminen voi olla musertavaa. Ero ulottaa vaikutuksensa puolisoita laajemmalle lapsiin, isovanhempiin, yhteisiin ystäviin ja tuttaviiin mutta myös perheen kotiin ja muuhun erossa jaettuun omaisuuteen. (Sergin & Flora 2005, 255.) Eroa ei voida kuitenkaan pitää ainoastaan negatiivisena elämäntapahtumana, sillä se voi olla myös positiivinen muutos elämässä (Kiiski 2011, 91).

3 TUTKIMUKSEN TAVOITE JA TOTEUTUS

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus, jonka on tarkoitus kartoittaa nimenomaan isien kokemuksia. Haluan tutkimuksellani selvittää millaisiksi isät kokevat muutokset perheen vuorovaikutuksessa, kun perheen vanhemmat päätyvät eroon. Haluan lisäksi kartoittaa niitä paikkoja, joissa sosiaalityön keinoin perhettä voidaan tukea. Tutkimuskysymykseni ovat:

- Millaisiksi isät kokevat muutokset perheen vuorovaikutuksessa eron jälkeen?
- Millaista tukea erotilanteeseen ja eron jälkeen isät ovat saaneet ja millaista tukea he olisivat kaivanneet?

Tutkimus kuuluu fenomenologis-hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Fenomenologisen perinteen varsinaisena kohteena ovat inhimilliset kokemukset ja niille annetut merkitykset. Tämän tutkimusperinteen hermeneuttinen ulottuvuus tulee tulkinnan tarpeen myötä. Tässä yhteydessä sillä tarkoitetaan ilmiöiden merkitysten oivaltamista. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa pyritään tuomaan tavallisen ihmisen kokemus näkyväksi ja tietoisesti käsitellyksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 40–41.)

3.3 Tutkimuksen toteutus, aineiston keruu ja analyysi

Päätin kerätä aineiston haastattelemalla eron kokeneita isiä, jotta voin kuulla heidän kokemuksiaan heidän omasta näkökulmastaan. Haastatteluun sopiviksi rajasin isät, joilla on alaikäisiä lapsia. Haastateltavien tavoittamiseksi otin yhteyttä miesten eroryhmiä järjestäviin järjestöihin, kuten Miessakit ry ja Ensi- ja turvakotien liitto. He välittivät haastattelukutsua omissa kanavissaan. Lisäksi välitin haastattelukutsua Sosiaalityön uraverkosto -yhteisössä facebookissa.

Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina. Ryhmähaastattelun tavoitteena on yhteinen keskustelu tutkimusaiheesta (Eskola & Suoranta 2014, 95). Tähän ratkaisuun päädyin siksi, että eroryhmien kautta saadut haastateltavat ovat tottuneet ryhmämuotoiseen keskusteluun aiheesta. Ryhmähaastattelun etuna on myös se, että tutkittavat saavat toisistaan tukea ja se saattoi innostaa heitä puhumaan. Tutkittavilla oli mahdollisuus myös

luoda enemmän tietoa kollektiivisesti, mikä ei ole yksilöhaastatteluissa mahdollista. (mt. 95.) Lisäksi ryhmähaastattelu on verrattain tehokas menetelmä, jolloin yhdellä istunnolla saadaan haastateltua useita ihmisiä kerralla, mikä vastasi tarpeisiini käytettävien resurssien puitteissa. (mt. 97.)

Haastateltavia ryhmiä tutkimuksessani oli kaksi. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin helmikuussa 2022 ja toinen toukokuussa 2022. Haastateltavia oli yhteensä viisi, toisessa ryhmässä kolme ja toisessa kaksi haastateltavaa. Haastattelut toteutettiin Microsoft Teams-alustalla yhteisen sopimuksen mukaisesti. Haastattelut kestivät puolitoista tuntia kumpikin ja haastattelut tallennettiin litterointia varten. Litteroinnin yhteydessä haastattelut anonymisoitiin eli aineistosta poistettiin tai muutettiin haastateltavien tunnistamiseen vaikuttavia yksityiskohtia. Tunnistetiedot, kuten nimet ja paikkakunnat poistettiin ja lasten ikä ja sukupuoli häivyttiin. Haastatteluiden tallenteet tuhottiin litteroinnin valmistuttua. Litteroitua ja anonymisoitua aineistoa kertyi yhteensä 45 sivua. Aineisto oli hyvin rikas osanottajien määrä huomioiden.

Haastattelumetodinä käytin teemahaastattelua. Se on muodoltaan avoin, mikä mahdollistaa vastaajan melko vapaamuotoisen kerronnan aiheesta. Teemat kuitenkin ohjasivat keskustelua, jotta vastaajien kanssa keskustellaan edes jossain määrin samoista asioista. (Eskola & Suoranta 2014, 88.) Teemojen kautta pyrin saamaan merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimusongelman mukaisesti. Teemahaastattelun etuna on myös se, että haastatteluna aikana on mahdollista tarkentaa tai syventää kysymyksiä sen perusteella mitä haastateltavat vastaavat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) Teemat myös helpottavat saadun aineiston lähestymistä edes jollain tasolla jäsentyneesti (Eskola & Suoranta 2014, 88). Haastatteluiden teemoina olivat isien kokemus perheestä ja perheen rooleista ennen eroa ja eron jälkeen, perheen vuorovaikutus ennen eroa ja eron jälkeen, isien erokokemus, isien eroon saama tuki ja vastaamatta jääneet tuen tarpeet.

Analyysimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin, jossa keskitytään siihen, mistä teemoista haastateltavat puhuvat (Vuori 2021). Tällä menetelmällä on mahdollista analysoida aineistoa systemaattisesti. Lisäksi sisällönanalyysi mahdollistaa aineiston järjestämisen johtopäätösten tekoa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117.) Tarkemmin ottaen analyysimenetelmänä on temaattinen analyysi, jonka tarkoituksena on tunnistaa aineistosta perusajatuksia ja muodostaa niistä kokonaisuuksia karttamaisesti teemoittamalla (mt. 142). Teemoittelun avulla aineistosta oli mahdollista poimia tutkimusongelman kannalta keskeiset aiheet eli teemat (Eskola & Suoranta 2014, 176).

Valitsin näkökulmaksi analyysiä varten isien kokemukset. Kokemusnäkökulmassa lähdetään liikkeelle aineistolähtöisesti avoimin mielin. Ilmiötä sisällöllisesti jäsentävät teoriat voivat vaikuttaa tutkittavien omien jäsenysten tulkintaan, joten teorialähtöistä analyysiä pyrin välttämään. (Jokinen 2021.) Analyysiä tehdessäni pyrin ymmärtämään, mitä haastateltavat ajattelevat ja haluavat kertoa.

Tutkimusotteena tutkielmassani on induktiivinen tutkimusote. Tämän tutkimusotteen tavoitteena on päätyä yksittäisistä havainnoista yleisempiin merkityksiin. Prosessissa empiirisiä havaintoja tulkitaan ja nostetaan analyysin kautta esiin teemoja, jotka voidaan käsitellä ja koodata ja muotoilla ylemmiksi kategorioiksi. Tämän jälkeen hahmotetaan tutkimuksen kannalta olennaiset avainteemat, joita täsmennetään teoreettisesti täsmentyneen havaintoaineiston avulla. Lopulta päädytään aineiston selitysmalleihin ja teoreettiseen pohdiskeluun. (Hirsjärvi ym. 2009, 266.)

Analyysiä tehdessäni jäsentelin aineistosta nousseita asioita kokonaisuuksiksi, jotka mukailevat haastatteluiden teemoja. Kunkin teeman sisällä muodostin isien kokemuksista kokonaisuuksia, jotka muodostivat eräänlaisia alateemoja. Pääteemoiksi valitsin vuorovaikutuksen ja tuen tarpeet. Vuorovaikutukseen liittyivät alateemat perheen kokemus, perheen roolit, perheen vuorovaikutus, erokokemus ja kokemus isän asemasta. Aineistosta nousi tietynlainen ajallisuus, joten jaon alateemoja vielä ajallisesti käsittämään vuorovaikutusta ja perheen kokemusta ennen eroa ja eron jälkeen. Tuen tarpeisiin liittyen aineistosta oli erotettavissa selkeästi kolme erilaista tuen muotoa. Näistä muodostuivat alateemat ammatillinen tuki, järjestöjen tarjoamat palvelut ja vertaistuki sekä läheisiltä saatu tuki. Analyysin edetessä päätin keskittyä vain vertaistukeen ja jätin laajemman järjestöjen tarjoaman tuen pois vähäisten kokemusten vuoksi. Aineistosta nousi esiin myös tuen tarpeita, joihin ei ollut vastattu ja muodostin näistä neljännen alateeman.

3.4 Eettinen pohdinta ja tutkijan paikka

Ero on hyvin henkilökohtainen ja intiimi kokemus, joka lävistää koko ihmisen elämän. Haastatteluissa on otettava huomioon aiheen sensitiivisyys. Haastateltavat saivat kertoa kokemuksistaan sen mitä itse tahtoivat ja vastaamatta jättäminen oli täysin sallittua. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat mukana tutkimuksessa vapaaehtoisesti. Haastateltavilla on mahdollisuus kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää tutkimukseen

osallistuminen koska tahansa. Suostumus osallistumiseen on myös mahdollista perua. Jokaiselle tutkittavalle annettiin riittävästi tietoa tutkimuksen tavoitteista ja tarkoituksesta osallistumista koskevan päätöksen tueksi sekä kirjallisesti tutkimustiedotteessa että suullisesti ennen haastattelun alkua. Ottamalla yhteyttä minuun he ilmaisivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseksi. Haastateltavilla on yhteystietoni yhteydenottoa varten, jos esimerkiksi osallistuminen tutkimukseen saa kipeitä muistoja pintaan tai osallistumisen haluaa perua myöhemmin ennen tutkielman valmistumista.

Tutkimusaineistoa käsitellessä otettiin huomioon luottamuksellisuus ja tietosuojaan liittyvät seikat. Nämä asiat huomioitiin jo aineistoa kerätessä; haastateltavista kerättävä tieto rajattiin tutkimuksen kannalta vain välttämättömiin tietoihin. Kerätty aineisto anonymisoitiin haastateltavien yksityisyyden suojaamiseksi ja alkuperäinen haastatteluaineisto hävitettiin asianmukaisesti anonymisoinnin valmistuttua.

Sitoudun noudattamaan tutkimuksessani hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimuksessa toimintatapojani ohjaavat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja tulosten arvioinnissa. (TENK 2012.) Tutkimusaineiston analyysissä hyödynnän tieteellistä tietoa, joka on niin varmaa ja todennettua kuin mahdollista. Pyrin arvioimaan tietoa parhaan kykyni mukaan. Olen kiinnittänyt huomiota myös lähteiden luotettavuuteen.

Analyysiä tehdessäni pyrin sensitiiviseen työskentelyotteeseen. Tutkijana joudun tekemään valintoja ja erilaisia tulkintoja isien kertoman perusteella. Pyrin esittämään tulkintani selkeästi niin, että lukijan on mahdollista erottaa tulkintani haastateltavien kerronnasta. Tutkijana on myös vastuussa tekemistään tulkinnoista ja asioiden esittämisestä niin että ne kunnioittavat haastateltavia ja haastateltavien kokemuksia.

4 VUOROVAIKUTUS

Ensimmäisessä tulosluvussa käsittelen perheen kokemusta ja vuorovaikutuksen muutoksia sekä isän asemaa ja valtasuhteita. Ensimmäisessä alaluvussa käsittelen aluksi kokemusta perheestä ennen eroa ja eron jälkeen. Seuraavaksi käsittelen kokemuksia isien rooleista perheissä. Toisessa alaluvussa käsittelen perheen vuorovaikutusta ennen ja jälkeen eron. Kolmannessa alaluvussa käsittelen isien kokemusta erosta ja isien asemasta ja valtasuhteista.

4.1 Kokemus perheestä ja perheen rooleista

4.1.1 Kokemus perheestä ennen eroa ja sen jälkeen

Vaikka perheen käsitettä ei voi yksiselitteisesti määrittää, suurimmalle osalle ihmisistä on selvää, mikä on perhe tai ainakin oma perhe (Hokkanen 2005, 19). Näin oli myös haastateltavien isien kohdalla niin ennen eroa kuin eron jälkeen. Jokaisella oli selkeä näkemys siitä, ketä heidän perheeseensä kuuluu. Kuten aiemmin mainitsin, käsitteellisesti perhe nähdään usein vanhempien ja lasten muodostamana yksikkönä, johon voi liittyä muita henkilöitä, jotka kiinnittyvät vanhempiin parisuhteen pohjalta. Perheen pohjana on tunteisiin perustuva parisuhde ja ulkoisena tunnusmerkkinä on usein yhdessä asuminen. (mt. 17–19.)

Kaikkien haastateltujen isien kokemus perheestä ennen eroa oli hyvin samankaltainen. Perheeseen kuuluivat heidän itsensä lisäksi entinen puoliso ja lapset. Myös entisen puolison lapset aiemmasta suhteesta koettiin osaksi perhettä. Yksi isä mainitsi myös perheen lemminkin. Heidän kuvauksensa perheestä ennen eroa vastaa perheen yleistä kuvausta.

Isä 1: *”Noo, kyllähän se oli se ex-kumppani ja minä [ja syntymätön lapsi]”*

Isä 2: *”Kyllä meidän perheeseen kuulu tietenkin kuulu molemmat lapset ja meidän kissa kuulu perheeseen yhtä lailla”*

Isä 3: *”Mä mietin että, siihen kuului ex-kumppani ja tämä lapsi”*

Isä 4: ”*mun perhe ennen eroa oli vaimo, vaimon edellisestä liitosta olevat 3 lasta ja yks yhteinen lapsi.*”

Isä 5: ”*mikä oli perhe, no se oli minä ja vaimo ja kaksi lasta.*”

Isien kokemus perheestä eron jälkeen ei kuitenkaan ollut kaikilla yhtä selkeä. Eronjälkeiseen perheeseen kuului pääsääntöisesti lapset ja mahdollisesti uusi puoliso.

Isä 2: ”*No mulla kuuluu mun perheeseen mun molemmat [lapset].*”

Isä 4: ”*Joo siis mulla kyl se toi minä ja [lapsi] se joka oikeestaan muodostaa tällä hetkellä sen perheen.*”

Ne isät, joiden lapsi oli eron hetkellä pieni eikä vuorovaikutus ollut päässyt vielä muotoutumaan ja jotka tapaavat lasta vähän, kokivat vaikeaksi määrittää lapsen asemaa omassa perheessään. He kokivat lapsen tärkeäksi ja rakkaaksi, mutta he epäröivät sen suhteen, onko lapsi varsinaisesti perhettä. Isä 1 määrittää kuitenkin uuden kumppanin osaksi perhettään, mutta Isä 3 kokee muodostavansa perheensä yksin.

Isä 1: ”*Mulla taas lähimmäksi omaa perhettä menee nykyinen tyttöystäväni ja sitten niinku tota lapsi [...] meillä katkes välit ja sitten – mie pääsin luomaan lapseen suhdetta johtuen syystä y ja x vasta kun hän oli vähän alta vuoden, [...] joten mulla on suorastaan hankaluuksia integroida häntä siihen omaan kokemaani perheidentiteettiin koska se näkeminen on toki viikoittaista mutta se on niin pieni aika mitä minä pystyn häntä näkemään viikoittain jos se toteutuu, että tuota vähän siinä ja tässä, että koenko häntä perheeksi vaikka toki on minulle hyvin rakas.*”

Isä 3: ”*Jokseenkin vaikea kysymys tämäkin, että tietenkin [lapsi] kuuluu perheeseen mutta se on sillain vähän erikoinen, kun nähdään niin harvoin, kun hän ei asu samalla paikkakunnalla, niin semmoseen niikö arkielämään niin, tuota voi sanoa, että perheeseen kuuluu minä.*”

Kuten aiemmin mainittu, yhdessä asuminen liitetään perheen määritelmään. Erossa vanhemmat muuttavat yleensä erilleen. Lapsilla voi olla useampi koti tai lapsi voi asua pääasiassa toisella vanhemmalla ja tavata toista vanhempaa sovitusti. (Esim. Forsberg & Ritala-Koskinen 2018.) Isä 5 kertoo yhden lapsista muuttaneen pois isänsä luokse, mutta hänen olevan kuitenkin osa perhettä. Tämän analyysin perusteella voidaan siis todeta, että

asuminen yhdessä ei isien kertomassa ole edellytys perheen kokemukselle mutta sen voi nähdä vahvistavan sitä.

Isä 5: ”No joo, siis mä koen mun perheeksi, että niin vaimo, sitten niin tota mun lapset, ja sitten niinku ne vaimon lapset, että niinku mun vaimolla oli kaks omaa lasta myös [...]se on se tämän hetken ydinperhe, se on se, joka suurin piirtein saman katon alla asuu, ketä on täällä niinku me. [...]vaikka [vaimon lapsen] niinku kotiosoite ei olekaan enää täällä meillä niin siitä huolimatta hän kuuluu niinku mun perheeseen, että vaikka ei niinku asu saman katon alla kuin joka toinen viikonloppu.”

Kaikki isät kuitenkin kokivat, ettei entinen puoliso kuulu enää perheeseen. Tulos on vastaava kuin aiemmassa Castrénin (2009) tekemässä tutkimuksessa, missä hän haastatteli suomalaisia äitejä ja isiä, jossa uudelleen liiton solmineet eivät pitäneet entistä puolisoa omana perheenään. Oma perhe käsitetään voimassa olevien puolisosidosten ja vanhemmuuden sekä biologisen ja sosiaalisten sidosten määrittämänä kokonaisuutena. (Castrén & Högbacka 2014, 118.)

Kysyttäessä perheestä useat isät mainitsivat myös muita läheisiä ihmisiä, mutta eivät kokeneet heitä osaksi ydinperhettä. Pääasiassa mainitut henkilöt olivat sukua entiselle puolisolle (isä, äiti, vanhempien puoliset, sisarukset). Oman käsitykseni mukaan juuri naiset ovat usein aktiivisempi osapuoli sosiaalisten suhteiden ylläpidossa, jolloin hänen sukulaisensa ovat suuremmissa roolissa perheen lähisuhteissa. Yksi isistä puhui myös lasten uusista perheistä osana perhekuvioita mutta varsinaisesti omaksi perheeksi ei heitä kuitenkaan kokenut. Tämä vahvistaa aiemmin esitettyä käsitystä siitä, että uusperheen syntyminen aiheuttaa perheen sisäistä pohdintaa siitä, ketkä kuuluvat perheeseen.

4.1.2 Perheen roolit

Isät kuvasivat omia ja muiden perheenjäsenten rooleja perheessä ennen eroa. Isien roolit olivat erilaisia mutta niistä löytyi myös yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi Isä 1 näki roolinsa olleen suhteellisen tasavertainen entisen puolisonsa kanssa. He jakoivat tehtäviä mieltymyksiensä mukaan ja pyrkivät tasapuoliseen tehtäväjakoon. Isä koki kuitenkin, ettei hänen roolinsa ollut täysin vakiintunut vaan haki pitkään muotoaan, koska oli

otettava huomioon myös entisen puolison vanhemmat, jotka vaikuttivat vahvasti heidän arkeensa.

Isä 1: *”Näkisin että aika tasapuoliset että niinku tota – noh ehkä jotkut rakennus- tekniset ja vuokran maksut tais langeta mulle ja vakuutukset meni sit taas toisaalle, minä tykkään kikkailla keittiössä, et se meni mulle et silleen aika tasapuolisesti oli jaettu, ainut mikä vähän niinkö ehkä tavallaan söi sitä omaa roolia niin hänen perhe, hänen äitinsä ja tän uus puoliso on aika vahvoja persoonia, jotka sitten hyvinki oli semmosia kakspuol kolmansia persoonia siinä koko hommassa niin söi tavallaan sitä roolia, että sai kyllä hakea sitä omaa roolia, että mikä se sit loppujen lopuksi oli, mutta – kyllä sieltä oman jalansijan aina sitte löysi, vaikka sitä joutu ettimäänki sitte pitkään.”*

Myös Isä 3 kertoi roolien olleen hyvin perinteiset miehen ja naisen roolit.

Isä 3: *”aika semmoset perinteiset miehen ja naisen roolit monessa mielessä, että esimerkiksi työssä käynti ja vuokran maksut oli sovittu mulle ja kotityöt oli sovittu exkumppanille.”*

Toisaalta isän roolia saatettiin verrata renkiin. Kuten seuraava sitaatti osoittaa, isän rooliin kuului toteuttaa muiden toiveita ja tehdä työtä perheen eteen.

Isä 5: *”Noh, mä oon ite aina käyttäny sanaa renki. [...] Semmonen niinku että mahdollistaa sen kaiken ja suorittaa ja tekee ja mitä enemmän tekee niin sen parempi että niin. Vaikka minkä näköstä remppaa ja rakennusprojektia ja jaja tota sen tyyppistä ja sitten yrittää niinkun toista miellyttää, että niin niin silleesti.”*

Haastatteluissa kuvattiin omaa roolia myös perheen toimitusjohtajana tai tapahtumatoimistona. Molemmat roolit kuvastavat isän olevan päävastuussa perheen päätöksenteosta.

Isä 2: *”Kyllähän mun rooli oli varmaan koko sen ajan olla se perheen toimitus- johtaja ja pyörittää sitä taloutta ja hoitaa kaikki käytännönasiat sillälaililla [...] kyllä se exkumppani sitten hoiti, taikka ruokaostokset käytiin yhdessä tekemässä, mutta hän sitten hoiti ruuanlaitot ja leipomiset ja tämmöset ja juhlien laitot ja muut tämmöset muut asiat. Mutta kotitöitä jaettiin kyllä*

molemmille ja se lasten harrastusten pyörittäminen oli lähinnä mun vastuulla sitten”

Isä 4: *”mä olin meidän suhteessa se niin sanottu tapahtumatoimisto. Niinku näin voi kuvata. Mä olin meille se, joka tavallaan, roolit meni siten, että mä olin se kuka innostu, järkkäs, harrasti, tavallaan ja kehitteli koko aika niitä juttuja niinku koko perheelle kuin myös sitten tälle eksän lapsille sitä arkea ja toinen oli enemmän niinku se oli enemmän ehkä se koti-ihminen et vähän vähemmän kaikkea. Toi oli ehkä se selkeä ero myös meidän kahden välillä sitte se, että tota meillä oli ehkä enemmän se, että mitä siinä oli arjessa näky sit siinä, että mä suunnittelun kaikki ruuat ja kaikki muut tämmöset, hänellä oli sit ehkä se enemmän et hän nyt tekee sit jos on pakko tehdä ja osallistuu näihin”*

Tulkitsen, että näiden kahden kertomuksia erottaa se, miten metatyö jakautuu. Isä 4 on selkeästi vastuussa perheen metatyöstä, mutta Isä 2 kertomuksessa tämä ei käy selkeästi esille. Olettaisin, että hänen tapauksessaan metatyö on suurelta osin ollut entisen puolison vastuulla. Metatyöllä tarkoitetaan näkymätöntä ajatustyötä kaiken takana. Sillä tarkoitetaan muun muassa tarpeiden ennakoimista, vaihtoehtojen puntaroimista, jotta näihin tarpeisiin voidaan vastata, päätöksentekoa vaihtoehtojen välillä sekä päätösten vaikutusten seuraamista. Tutkimusten mukaan yleensä juuri naiset kantavat suurempaa vastuuta metatyöstä, vaikka päätökset tehdäänkin usein yhteistyössä. (Daminger 2019, 610.) Nainen käytännössä usein esittelee valmiita ratkaisuvaihtoehtoja, joiden välillä päätökset yhdessä tehdään. Isä 4 kertoma kuitenkin osoittaa, että myös isä voi olla päävastuussa metatyöstä.

Isien roolit näyttävät nykyisyyden moninaisuuden. Kertomuksissa näkyy sekä perinteiset roolit mutta myös piirteitä modernista, tasa-arvoisemmasta roolijaosta. Tämä kuvastaa mielestäni myös omalla tavallaan perheiden monimuotoisuutta ja monimuotoistumista.

4.2 Muutokset perheen vuorovaikutuksessa

4.2.1 Vuorovaikutus ennen eroa

Isien kokemukset perheen vuorovaikutuksesta ennen eroa olivat moninaisia. Kokemuksissa yhdisti kuitenkin useat teemat. Kaikkien isien kertomuksissa toistui

vuorovaikutuksen arkipäiväistyminen. Vuorovaikutus keskittyi lähinnä arjen pyörittämiseen ja suunnitteluun.

Isä 1: *”Arjen asiat sujui minun mielestä ihan hyvin, ja tota siis toki semmosta tasapaksua harmaata taaperrusta voisin sanoa”*

Isä 2: *” onko se tullut niin arkiseksi se meidän elämä ennen sitä eroa, se vuorovaikutus on ollut semmosta – no – semmosta – jotenkin niin automaattista ja arkipäiväistä.”*

Isä 4: *” enemmän semmosta niinkö ehkä semmosta arjen pyöritystä se enemmän oli meillä. [...] siis oli, oli yhteisiä suunnitelmia, puhuttiin yhteisistä asioista mutta kyllä se enemmän oli semmosta, että jälkikäteen mieltii, että enemmän eteenpäin menemistä, kunnes sitten todettiin, ettei tarvitse enää mennä yhdessä eteenpäin.”*

Isä 5: *”se ei ollut niinku vaimon kanssa, ex-vaimon kanssa semmosta hyväntahtosta mitenkään vaan se oli semmosta jotenkin kylmää arjen suorittamista.”*

Kuten aiemmista sitaateista näkee, isät kuvasivat vuorovaikutusta ennen eroa harmaaksi ja automaattiseksi. Vuorovaikutuksella pyrittiin eräänlaiseen selviytymiseen, elämän eteenpäin viemiseen ja suorittamiseen. Tämä maalaa kuvaa arjesta, josta jotain puuttuu. Ihan ok, sanoi Isä 3. Ei mitenkään huono, mutta ei kovin hyväkään.

Myös puhumattomuus toistui isien kokemuksissa. Asioista ei keskusteltu yhdessä ja riidat jäivät usein käsittelemättä loppuun asti ja ne vain unohdettiin, kun pahin tunnemyrsky oli ohi.

Isä 1: *” loppujen lopuksi niitä asioita, jotka jäi sanomatta ja niistä hyvinki pienistä asioista saatto niinku paisua suuria asioita, koska niitä ei vaan sanonu ääneen.”*

Isä 5: *”No ei niitä oikeen niinkö loppuun asti ratkastu, eli sehän oli siinä sillä lailla, että ne sitten unohdettiin. Että sitten vaan aikaa meni pari päivää, saatto olla niinku turpa nurin ja ja tota sitten se vaan oli unohdettu, ei niitä käyty läpi, ei pyydetty anteeksi”*

Sanonnan mukaan ”suomalainen mies ei puhu eikä pussaa”. Puhumattomuus ei koske vain miehiä vaan se voidaan nähdä osana suomalaista kulttuuria (Olbertz-Siitonen & Siitonen 2015, 318). Puhutaan puhumattomuuden kulttuurista, jota ovat vahvistaneet

kollektiiviset traumat, erityisesti sodat. Sotien jälkeen maa oli täynnä vaiettua kärsimystä niin yhteiskunnallisesti kuin henkilökohtaisellakin tasolla. (Kallatsa ym. 2022, 12–13.)

Puhumattomuuden kulttuurille on ominaista ylisukupolvisuus; sota-ajan lapset ovat kasvaneet puhumattomuuden keskellä ja siirtäneet puhumattomuuden kulttuuria seuraaville sukupolville. (Kallatsa ym. 2022, 12–13.) Ylisukupolvisuus näkyy myös Isä 3 kuvauksessa kotona opituista tavoista kommunikoida ja vaieta asioista.

Isä 3: ”*jos jotakin haasteita mieltii niin ehkä semmoset molemmilla oman perheen kautta tulleet tavat keskustella ja ehkä vaietakin joistakin asioista niin niin semmoset ehkä näkyykään siinä meän keskenäisessäkin kommunikoinnissa sitten*”

Isien kertomuksissa näkyi myös suhteen itsestään selvänä pitäminen. Parisuhteelle ei ole jäänyt arjessa aikaa ja sen ylläpito ei ole tuntunut tärkeältä. Myös oletaminen liittyi vahvasti kuvaukseen vuorovaikutuksesta ennen eroa.

Isä 5: ”*se parisuhteen huolenpito oli ainaki niinkö unohtunu täysin että silloin kahenkeskistä aikaa ei ollu [...] ku se parisuhde ei ollu niinku ja yhteiset asiat ei ollu tärkeitä että sitten se toinen puoliso halus tehdä niitä omia juttujaan ja sitten se hyvin jyrkästi oletti että mä olen automaattisesti aina siellä lasten kanssa sitten. [...] siinä varmaan niinku puolin ja toisin aika paljon oletettiin sitä, että mitä toinen ajattelee*”

Osa isistä kertokin riitojen olleen heidän tapansa ratkoa ristiriitatilanteita ennen eroa. Riidat saattoivat olla kovaäänisiä ja kielenkäyttö rajua.

Isä 3: ”*silloin jos kaikki ei mennyt hyvin niin tota riidoissa käytettiin kovaa kieltä ja se oli sellainen tunteita että niitä saattoi jälkeensä muistella että sä sanoit noin*”

Isä 5: ”*ulospäin osattiin kyllä sitten niinkun olla niin kuin hyvinkin kaikki hyvin oleva perhe ja muuta ja sitten vaikka sisällä, perheen sisällä oli koviakin riitoja ja huutamista ja oven paiskomista ja semmosta.*”

Isät kertoivat myös lasten kuulleen heidän riitelyään ja lasten aistineen kiristyneen ilmapiirin kotona. Lapset olivat tavallaan jopa tottuneita vanhempien riitoihin.

Isä 4: ”*Tottakai heille huomasi sitä et omat riidat tottakai kokoajan mitä nyt näkyi heidän arkeensa [...] näky muuten heidän arjessa kiristyneenä*

ilmapiirinä. kyllä mä muistan meillääki että oiskai toi jo ollu siinä vaiheessa ku aika aikasessa vaiheessa tää nuorimmainen oppi puhumaan niin hän jo ilmoitti jos silloin alle 2 vuotiaana aika tiukasti että lopettakaa huutaminen. Tavallaan et se tuli siinä jo niin tavallaan annettuna nuorelta [lapselta] kanssa.”

Isä 5: *”kyllähän ne lapsetkin niinkö tottakai niitä riitoja kuuli ja sitten ihmettelivät että miksi, tai en minä tiä ihmettelikö ne, että ne oli varmaan jo aika tavallista siinä vaiheessa”*

Toiset isät puolestaan kertoivat, etteivät he riidelleet koskaan ja että he jopa ehkä välttelivät riitelyä. Pohdinkin, liittykö riitojen välttely aiemmin mainittuun puhumattomuuden kulttuuriin, kun omat tunteet piilotetaan eikä asioita oteta esille.

Isä 2: *”No meillähän ei varsinaisesti oikeen riideltä koskaan, en muista oisko koskaan, tietenki aina pieniä erimielisyyksiä on aina jokaisessa perheessä. [...] Emmätiedä välteltiinkö me sitten sellasta riitelyä mutta ei ei meillä kyllä varsinaisesti kyllä riitaa ollu oikein koskaan”*

Isä 1: *”Mä oon ehkä vähän samoilla linjoilla, että mitään niinku kunnon riitelyä ei missään vaheessa ollu.”*

Kun isiltä kysyttiin heidän vahvuuksistaan vuorovaikutuksessa ennen eroa, lähes jokainen koki kysymyksen vaikeaksi. Jokainen osasi kuitenkin mainita jonkin vahvuuden itsessään. Kaksi isää (Isä 1 ja Isä 5) kokivat vahvuudekseen joustavuuden. Molemmat pyrkivät keskustelemalla löytämään kompromisseja, jotta asioissa pääsee eteenpäin. Isä 4 kertoi avioliiton aikana tehneensä paljon kompromisseja, mutta koki vahvuudekseen sen, ettei luopunut omasta identiteetistään ja omista asioistaan ja omista vakaumuksistaan kompromissien vuoksi. Isä 3 koki olevansa turvallinen keskustelukumppani, jonka kanssa ei tarvitse pelätä. Isä 2 nimesi vahvuudekseen yhteistyökykyisyyden ja päättäväisyyden, sen ettei hän jyrännyt ja hoiti perheen asioita.

Isä 3: *”aattelin niin että olin semmonen aika turvallinen keskustelukumppani ettei tavarat lentäny ja ei tarvinnu terveyden puolesta pelätä siinä”*

Useat isät kokivat kuitenkin vahvuutensa myös heikkoudeksi. Jokainen heistä aloitti kertomaan omasta vahvuudestaan, mutta päätyivät lopulta pohtimaan, onko kyseessä sittenkin heikkous. Tulkitsen tämän kuvastavan vuorovaikutuksen moniulotteisuutta, sitä

kuinka sama ominaisuus voi olla sekä vahvuus että heikkous. Voi olla myös että ominaisuuden kokemus vahvuudeksi tai heikkoudeksi on tilannesidonnainen.

Isä 1: ”mä oon monissa asioissa se joustava omasta mielestä tykkään keskustella asioista ja löytää sitä kompromissia mutta toisaalta siinä on semmonen niinkö haittapuoli että jos pyrkii siihen kompromissiin niin sitte monesti vastapuoli saattaa kokea että on semmonen niinku ylitsekäveltävä ja semmonen liiankin lepsu sen sijaan että olis semmonen jämää ote asioihin tai vahvoja mielipiteistä jostakin”

Isä 2: ”Niin, mulla varmaan oli vahvuus ehkä se heikkous, että mut koettiin ehkä niin vaikka itse olin sitä mieltä että olin yhteistyökykyinen enkä jyrännyt mutta ehkä semmosen kuvan annoin että ei kannata tulla esittään eriäviä mielipiteitä, ehkä tämmönen kuva sit jossain vaiheessa on tullu omasta toiminnasta. Elikkä se vahvuus se päättäväisyys ja se asioitten hoitaminen niin on ollut niin vahvan tuntuista et se on ollut myös se heikkous sitte”

Isä 5: ”no ehkä siinä että pysty aina ite miettimään vähän niitä asioita niinku pikkusen syvemmin tai pitemmälle tai muuta mutta niin, ja sitten yritti niinkö pyytää anteeksi, yritti ratkoa niitä ongelmia mutta se oli sitte aina vaan ikävä kyllä semmosta että se oli aina [minä nimeltä] joka mukautu tai taipu tai jousti että niin silleen niistä ongelmista pääsi eroon. Että se ehkä sitten niinkö jotenki se voiko se olla vahvuus vai onko se heikkous sitten se, se se joustaminen. ja ratkasu, ratkasu niinku ratkasujen etsiminen, yrittää päästä siitä kuitenkin siitä ongelmasta niinku eteenpäin.”

4.2.2 Vuorovaikutus eron jälkeen

Ero vaikutti merkittävästi vuorovaikutukseen entisen puolison kanssa. Kaikki isät olivat yhtä mieltä siitä, että eivät halua olla tekemisissä entisen puolisonsa kanssa yhtään enempää kuin on tarpeen. Kaikki yhteydenpito entisen puolison kanssa liittyy pääsääntöisesti tai ainoastaan lapseen liittyviin asioihin.

Isä 1: ”tällä hetkellä niinkun ainoat tekemiset on niinku lapsen kautta tai siis lapsen takia. ja ja se onkin niinku ainoa vaihtoehto tässä tilanteessa.

Isä 3: *”se kommunikaation on ollut sen jälkeen vain se mitä tarvii ja on pakko.”*

Isä 5: *”sitä haluan olla eksän kanssa mahdollisimman vähän tekemisissä”*

Isät nimesivät moninaisia syitä, miksi yhteydenpito koettiin vaikeaksi tai mahdottomaksi entisen puolison kanssa muissa kuin lasten asioissa. Esiin nousseita syitä olivat oma mielenterveys, entisen puolison uusi puoliso, vaikeaksi koettu ero ja kommunikaatiovaikeudet. Myös luottamuksen puute vaikutti vuorovaikutukseen entisen puolison kanssa.

Isä 1: *”Hänellekin tuli tosi nopeasti sitten uus puoliso siihen tilanteeseen niin ei mulla ole mitään mielenkiintoa eikä se oo hyväksi mun mielenterveydelle, että minä tuota niinkö olen sitä enempää tekemisissä, ku pitää. [...] [ero] osu niinku arkaan paikkaan ja vei sitte luottamuksen ihmiseen ja ihmisiin aivan täysin”*

Isä 2: *” Mä olen katsonut sen sillain et hän on valinnut toisen miehen niin mä niinkun poistun hänen elämästään, eikä mulla oo niinku tarpeen eikä haluakaan tietää hänen tilanteestansa. [...] mutta en oo missään muussa ollu kanssakäymisessä hänen kanssaan, sen verran vaikeana koen sen eron ja sen niinku—sen pettämisen siinä.”*

Isä 4: *”yleensä ne eimielisyydet liittyy vaan puhtaasti lapsen arkeen ja johonki lapsen asiaan et ku meillähän keskenään ei oo tavallaan mitään muuta enää siinä nii se helpottaa se ku vain lapseni äiti laittaa viestit ja silloin se liittyy johonki lapsen asiaan”*

Isät kertovat, että lasten asioista he ovat kuitenkin pystyneet keskustelemaan entisen puolison kanssa. Pääsääntöisesti vuorovaikutus on ollut toimivaa ja kompromissienkin löytäminen on onnistunut riitatilanteissa. Vuorovaikutusta kuvattiin sopuisaksi ja joustavaksi ja että entisten puolisoitten välillä on löytynyt yhteinen sävel ja neuvotteluyhteys.

Isä 2: *”Että lasten asiat on hoidettu ja ne on menny kaikki sopusasti että niissä ei oo ollu mitään niinku lasten ehdoilla on menty ja ne on hoidettu sitten”*

Isä 4: *”aikaa ko on menny niin kyl se aika joustavasti on menny sitte, et jos on tarvinu sopia tai on ollu niin niist on neuvoteltu, et neuvotteluyhteys on huomattavasti parempi nyt tällä hetkellä monesta asiasta siis*

kompromissien löytäminen monesta asiasta ku mitä se oli silloin avioliiton aikana””

Isä 5: *”vanhemmuus ja vanhemmuuden niinku yhteinen sävel kyllä on säilyny ja se on minun mielestä ollu sitä semmosta fiksua vuorovaikuttamista ja tottakai molemmissa perheissä saa olla ne omat tavat ja oman käytänteet ja muuta mutta kasvatuksellisista asioista ollaan hirveen samoilla linjoilla niin se on ollu helppoa.”*

Jaetun vanhemmuuden yleistyessä vanhempien odotetaan jatkavan yhteydenpitoa entiseen puolisoonsa myös eron jälkeen. Yhteydenpidon jatkuminen on edellytys onnistuneelle perheen uudelleenjärjestäytymiselle. Tutkimusten mukaan toimiva eron jälkeinen kommunikaatio on sävyltään mukavaa ja keskittyy lasten asioihin. Kun yhteydenpidossa pysytään lapsiin liittyvissä asioissa olemalla toisille mukavia ja välttämättä konflikteja, perheen resilienssi eron liittyviä haasteita ja stressitekijöitä kohtaan kasvaa. On myös luonnollista että yhteys entiseen puolisoon katkeaa. Liiallinen yhteydenpito voi tarkoittaa ettei entinen puoliso ole kyennyt irrottautumaan parisuhteesta ja muodostamaan omaa eron jälkeistä identiteettiään. (Russell ym. 2021, 3752–3755.)

Kiinnostavaa oli, että monet isistä kutsuivat entistä puolisoaan lapsensa äidiksi. Isä 4 kuvasi asiaa näin:

Isä 4: *”itseasiassa vieläkin löytyy puhelimesta et hän on, en siis kutsu häntä nimellä, vaan hän on vaan lapseni äiti. Et tavallaan kyllä mä nään sen tavallaan et mitä hän on minulle tällä hetkellä ja mitä on jatkossa niin vaikka hän ois mitä muuta niin oikeesti hän on lapseni äiti ja tavallaan aina kun oon häneen yhteydessä niin mä nään sen, lapseni äiti, niin se tuo mulle sen, et mä keskustelen hänen äidin kanssa enkä mun ex-vaimon kanssa missään tapauksessa.”*

Tämä kuvastaa hyvin sitä, että isät pyrkivät erottamaan entisen puolison ja lapsen äidin toisistaan erillisiksi. Ero on katkaissut parisuhteen entiseen puolisoon, mutta vanhemmuus jatkuu eronkin jälkeen. Ehkä entisen puolison nimeäminen lapseni äidiksi terävöittää entisen puolison asemaa uudessa elämäntilanteessa ja auttaa muistamaan, millaiseen vuorovaikutukseen tulee pyrkiä, jotta lapsen etu saavutetaan.

Yhteydenpito entiseen puolisoon tapahtuu pääasiassa viestien välityksellä.

Isä 1: *”mitä vähempi sen parempi ja lisäksi toivottavasti vielä kirjallisena mutta siis syystä x ja y niin siis haluan sen mustaa valkosella”*

Isä 4: *”et se on enemmän toi ja muuten päivittäiset asiat no siis ihan whatsappilla menee kans et ei siinä tota mitään ja sit jos on jotain niinku kalenterikutsuja lähtee puolin ja toisin”*

Teknologiasta (esim. viestit, sähköposti ja sosiaalinen media) onkin muodostunut uusi normaali jatkaa yhteydenpitoa eron jälkeen (Russell ym. 2021, 3752). Teknologia myös helpottaa yhteyden pitoa silloin, kun välimatkaa on paljon tai jos välit ovat huonot. Viestittely mahdollistaa vastauksien miettimisen, pohtimisen ja muotoilemisen. Se myös helpottaa rajoista kiinni pitämistä ja vähentää tarvetta olla suoraan yhteydessä entiseen puolisoon. Tarvittaessa viesteistä voidaan myös todentaa käytyjä keskusteluja. (mt. 3755–3756.)

Isien kertomuksista käy ilmi, että keskustelu entisen puolison kanssa oli haastavaa eron jälkeen, mutta kun aikaa kului, tilanne helpottui. Aika voikin parantaa vanhempien suhdetta (ks. Hokkanen 2005). Isä 4 ja Isä 5 kertoivatkin hoitavansa monimutkaiset tilanteet mieluummin puhumalla kasvotusten. Jopa uudet puoliset voidaan ottaa mukaan keskusteluun.

Isä 4: *”No siis kyl se nyt nykyään voidaan siis istua samassa kahvipöydässäki ja puhua lasten asioista.”*

Isä 5: *”jos on hankalampi tilanne tai semmonen niinku kimurantti tilanne niin sitte sillon sitte yleensä että voidaanko nähä ja sitten niinku että kasvotusten [...] ollaan uusien puolisoiden kanssa istuttu neljästään saman pöydän ääreen ja ruvettu kattomaan että miten nää kalenterit nyt niinku ens kesän osalta saahaan sovittua että missä ne lapset millonkin on ja niin edelleen”*

Kun aikaa kuluu ja lapset aikuistuvat, vuorovaikutus entiseen puolisoon nähden on jälleen murroksessa. On mahdollista, että yhteydenpito loppuu kokonaan, kun lasten asioista ei tarvitse enää keskustella ja sopia.

Isä 3: *”sitte lapsen äitiin jos miettii vuorovaikutusta niin se loppuu viimeistään siinä hetkessä kun ei tarvi enää yhdessä sopia niistä tapaamisista sitte ollenkaan”*

Isä 5: *[muutama vuosi] minun tarvii sinua enää kestää sitten se on kaheksantoista, sitten se on ohitte, sitten ei tarvi enää mitää kysellä eikä sopia että [lapsi] saa päättää ihan itse omat asiansa”*

Vuorovaikutus suhteessa lapseen pysyi pääasiassa samana kuin ennen eroa siinä määrin kuin se oli tapaamissopimuksen puitteissa mahdollista. Tulos on samansuuntainen Koskelan (2012) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan isien suhteet lapsiin säilyivät eron jälkeen hyvinä (Koskela 2012, 104).

Isä 2: *”Kyllä me ollaan niinku lasten kanssa, sitten soitellaan ja viestitellään sillon, kun ovat olleet siellä äidillänsä joka toinen viikko. Ei se niinkö lasten kanssa se vuorovaikutus oo oikeestaan muuttunu mitenkään mutta exän kanssa sitä ei juuri sitten ookaan enää ollenkaan.”*

Isät kokivat vaikeaksi sen, että joutuivat olemaan enemmän erossa lapsistaan. Muutos lävistäi koko heidän arkensa, jonka he olivat tottuneet jakamaan lastensa kanssa. Useat isät kaipaavatkin jatkuvaa läsnäoloa lastensa kanssa eron jälkeen ja surevat sitä etteivät voi olla läsnä lasten päivittäisessä arjessa (Hakovirta & Broberg 2014, 119).

Isä 5: *”Minä oon hirveen läheinen ollu niinkö omien lasteni kanssa koko ajan että oon ollu semmonn niinkö tosi rakastava ja välittävä isä ja että niinniin [...] ei saa olla joka ilta niinku laittamassa nukkumaan tai muuta ja ja mutta sitte kuitenkin on niinkun puhelimilla pystyy niinku soittamaan videopuheluita ja muita että pääsee silleen niinku kivasti oleen läsnä ja saa soittaa aina puolin ja toisin”*

Isä 4: *”No kyllä siis tietenki tää nuorimmaisen kans ku mä olin siis hänen kanssaan kotona jo siitä syntymästä asti oltiin siinä niin se tuli niinku ehkä sit siinä enemmän et ku mä olin ollu niin tiiviisti hänen kanssaan niin ku se yhtäkkiä tavallaan tippu siinä viikko-viikkoon aluksi niin se oli tota aika kova pudotus ja muutos siihen normaaliarkeen”*

Ne isät, joiden lapset olivat hyvin pieniä heidän erotessaan, kokivat, että vuorovaikutus on rakentunut pääasiassa vasta eron jälkeen, joten sitä on vaikea verrata eroa edeltävään aikaan. Isompien lasten kanssa on mahdollista keskustella mutta pienempien lasten kohdalla se ei ole mahdollista, vaan vuorovaikutus perustuu muihin vuorovaikutuksen tapoihin. Vuorovaikutukseen vaikuttaa myös välimatka ja yhdessä vietetyn ajan puute.

Isä 1: *”lapsen kanssa siis tällä hetkellä vaan jokellellaan menemään, että hänen kanssaan ei hirveästi vuorovaikutusta hänen kanssaan sitten niinkun suusanallisesti. [...] minä en voi vaikuttaa heidän arkeensa eikä he juuri voi vaikuttaa minun arkeen lukuun ottamatta yhtä päivää ja sitä muutamaa*

tuntia, jolloin tää tapaaminen tapahtuu, mikä vähän siihen liittyen surku, minun kannaltani siis”

Isä 3: *”Niin no mietin sitä lapsisuhdetta ja oon jutellukkin siitä lapsen kans ja hänkin kokee sen niin että se suhde on pääasiassa silloin kun ollaan samassa paikassa. että jos sitä asiaa mieltii silloin ku on satoja kilometrejä välissä niin se tuntuu hänestäki silleen raskaalta ja sitten toisaalta on niin että jos haluaa ilmottaa jotakin tai on tapahtunu jotakin, on saanut kokeesta 10 tai on ollu kaverin kans jossain kivassa paikassa niin viesti aina kulkee heti ja siihen sitte reagoidaan”*

Vaikka suhde omiin lapsiin pysyikin lähes samanlaisena, Isä 4 kertoi kuitenkin suhteensa entisen puolison lapsiin katkenneen. Yhteys on säilynyt vain nuorimpaan lapsista, jolla ei omaa isäsuhdetta ollut.

Isä 4: *”Kyllä se rupes sit siellä sillä tavalla rakoileen jo jonkun verran sinnekin suuntaan se meidän yhteinen elämä niin sit siinä. [...] ollaan vieläkin siis esimerkiksi niinku mun vanhan nuorimman entisen [lapsi]puolen kans tekemisissä ei nyt viikoittain mut kuukausittain [...] mulla oli kuitenkin ne kolme [lapsi]puolta hänen siitä edellisestä suhteesta, niiden kaa mä en ollu vuosiin ollenkaan tekemisissä niin se toisaalta se loppu sit kokonaan ku seinään [...]enemmän mikä tavallaan niinkun tuntui loppujen lopuksi niinku niistä [puolison lapsista] päästää irti hetkellisesti kun mitä sit oman lapsen kanssa, koska sen sä tiesit et oli kuitenkin joka toinen viikko tässä mutta yhtäkkiä sun elämästä oli kolme muuta lasta taas hävinny mikä oli sit siinä”*

Isät vertasivat eronjälkeistä vuorovaikutusta entisen puolison kanssa eroa edeltävään aikaan. Erityisesti Isä 1 koki vuorovaikutuksen vaikeammaksi. Keskinäinen yhteys heidän välillään oli katkennut ja erityisesti luottamuksen puuttuminen vaikeutti vuorovaikutusta heidän välillään.

Isä 1: *”Siis kyllä tää ehotomasti niinkö vaikeampaan suuntaan niinkö meni etenkin kun se luottamus on menny niinkö en tiää onko puolin ja toisin mutta ainaki minulta ja toisekseen ku tässä on tää lapsi joka on kaiken välissä ja sitten lastenvalvojalta oon saanu suoraan tämmösen ohjeen että kannattaa silittää myötäkarvaan tai saattaa olla että et näe lastasi, joten tuota aika tarkkaan saa välillä valita sen tavan kommunikoida.”*

Myös Isä 2 koki vuorovaikutuksen vaikeammaksi eron jälkeen. Toisaalta vuorovaikutus oli niin selkeästi rajautunut lasten asioihin, että se mahdollisti vuorovaikutuksen myös eron jälkeen.

Isä 2: ”Mä oon kokenu sen sillai että, jos vaihtoehdot on helpompi vai vaikeempi, että kommunikointi aina vähän haasteellisempaa on eron jälkeen mutta kun pysyttäydytään vaan niissä lasten asioissa niin tuota se on ihan selkee se aihe mistä puhutaan ja keskustellaan ja se pysyy niinku siinä asiassa sillon sen eksän kanssa se kommunikointi.”

Toisaalta isät kokivat, että on helpompaa kun ei kaikessa tarvitsekaan löytää yhteisymmärrystä ja toisaalta vaikeampaa kun keskusteluyhteyttä ei samalla tavalla enää ole. Kiinnostavaa on Isä 3:n kokemus siitä, ettei vuorovaikutuksen kannalta ole mitään menetettävää, että asiat eivät voi mennä ainakaan huonommin kuin ne jo ovat.

Isä 4: ”joo ei tota kyl mä sanon et meillä siis se kommunikointi on se parantunu ja nyt ko pystyy kerta istuun samassa pöydässä niinku ja juomaan kahvia ja tämmöstä”

Isä 3: ”Minun mielestä tässäkin on paradoksi että on niinkö helpompi kommunikoida ja se johtuis siitä että ei tavallaan oo mitään menetettävää, että ne asiat pysyy kuitenkin sillai niinkö ne on”

Aina kokemus ei ole yksiselitteisesti helpompi tai vaikeampi, kuten seuraava sitaatti osoittaa. Isä 5 kertoo joutuvansa olla tekemisissä asioiden kanssa, joista hän on halunnut eroon, mutta toisaalta niiden kanssa ei tarvitse olla tekemisissä enää päivittäin. Ero antaa mahdollisuuden säädellä yhteydenpidon määrää ja tarvittaessa vetäytyä tilanteesta.

Isä 5: ”joo no on ku sitä ei tarvi sietää siinä niinku päivittäin sen sen mutta edelleen tavallaan just ne että mistä on halunnu eroon niin ne muistuttaa olemassaolollaan niinku sitten siinä eksän käytöksessä ja ne menee niinku hyvin nopeasti ihon alle [...] niinkun minä jossain vaiheessa rupesin ite sitä käyttämään että niinku että jos niinku että nyt ei kannata tätä keskustelua tänään enää jatkaa että palataan huomenna”

4.3 Kokemus erosta ja isän asemasta erossa

4.3.1 Kokemus erosta

Ero oli isille pääasiassa huono kokemus ja vaikea asia, jolla oli merkittävä vaikutus heidän elämäänsä. Vaikka erosta olisi ollut jo aikaa, kokemus oli läsnä heidän elämässään edelleen vahvana.

Isä 1: *”Joo, kyllähän se niinku suomeksi aivan täyttä paskaa – silleen niinku lyhyesti ilmaistuna. Kyllähän se niinku silleen syvältä kouras ja vaikuttaa edelleenki hyvinki, että se on silleen kuitenkin aika et osu niinku arkaan paikkaan ja vei sitte luottamuksen ihmiseen ja ihmisiin aivan täysin, joten tuota ei mitenkään niinkö mieltä ylentävä kokemus.”*

Isä 2: *”mulla ainakin oli huono kokemus se ja edelleenkin vaikka nyt eteenpäin mennään niin se kyllä se usein myös vaivaa edelleen [...] kyllä se mulle vaikee paikka oli.”*

Isä 3: *”Että erittäin vaikea paikka ja tuntu semmoselta vääryydeltä, että ei näin voi tehdä”*

Ero voi olla myös helpotus. Isä 4 kertoi, kuinka pitkän parisuhdeterapiajakson jälkeen eropäätös tuntui helpottavalta. Hän korosti, että nimenomaan helpottavaa oli päätöksen tekeminen ja epävarmuuden loppuminen eikä varsinaisesti eroaminen.

Isä 4: *”mulle se oli ehkä helpottava kokemus tai siis se eropäätös tavallaan [...] se itse päätöksen tekeminen, sit se et erotaan niin se oli itseasiassa helpotus kuin et me jatkettais tavallaan ois jatkettu sitä keskustelua et mitä täs kannattaa niinku et yritetäänkö vielä, mitä pitää toisen muuttua kun se että päätettäs et kummankaan ei tarvitse muuttua ja mieluummin eletään sitten erossa, et niinku se oli sit siinä”*

Eroon voi liittyä myös ristiriitaisia tunteita sekä syyllisyyttä. Isä 5 kuvasi eroa yhtä aikaa vapauttavaksi ja järkyttäväksi. Hän tapasi uuden puolisonsa ollessaan vielä naimisissa entisen puolisonsa kanssa. Hän koki samanaikaisesti vahvoja tunteita uutta puolisoa kohtaan ja syyllisyyttä ja epätoivoa siitä, että rikkoo perheensä.

Isä 5: *”No olihan se niinku elämän suurin kriisi ja sitten niinkö todella järkyttävä samaan aikaan sitte todella vapauttava että niin tota hirveen laaja kysymys*

[.] se oli semmosta järkyttävää aikaa itelle jotenki että mitä tapahtuu, mitä minussa tapahtuu, miten mä voin tuntee tällasta jaja tota maailman mahtavinta tunnetta että rakastua ja sitten niinku sitten se epätoivo tavaltaan ku mä oon ollu niinku niin uskollinen koko ajan että niin yhtäkkiä sitten miten mä voin niinku halkasta tän mun perheen tälleen näin kahtia jaja .. jaja tota niin se semmonen, semmonen niinku tavallaan ristiriitasuus sisällä oli siinä erotilanteessa tosi voimakasta mutta ehdottomasti halusin sen tehdä ja en kadu, en kadu päivääkään että niin tein.”

Eroon liittyy aina myös luopumista. Erossa luovutaan yhteisestä tulevaisuudesta ja odotuksista perhe-elämää kohtaan mitä seuraa aina jonkinasteinen surutyö. (Nurmela & Kaittila 2019, 423.) Kokemuksista välittyi, kuinka kokonaisvaltaisena isät kokivat muutoksen elämässään eron jälkeen.

Isä 2: ”niin no mullahan muuttu kaikki että koko elämähän muuttu sitten siinä kun yli 20 vuoden jälkeen niin kaikki perinteet, joulunvietot juhannukset kaikki, kaikki on menny uusiks et mikään ei oo niinku ennen ja mikään ei tuu oleen niinku samanlailla että kyllä tässä on [monta] vuotta jo haettu sitä mihinkä se sitten tästä lähtee sijoittuun että edelleen se tulevaisuus ja kaikki on hakusessa että.. Sillon ku rakennettiin talo niin tätä taloa ei rakennettu myyntiin, tästä piti tulla mummola... mutta tästä ei tullu mummola”

Ero voi vaikuttaa myös muihin ihmissuhteisiin isien elämässä. Vaikka ero on puolisojen välinen, voi se johtaa eroon yhteisistä ystäväistä ja entisen puolison perheenjäsenistä (Castrén 2009, 25). Tämä tuli esille myös isien kokemuksissa. Isä 5 kertoo, kuinka yhteys omiin ystäviin kannatteli erossa, mutta yhteiset ystävät katosivat. Myös Isä 1 kertoo muuttuneista ystävyys-suhteistaan, muttei tee eroa omien ja yhteisten ystävien välille.

Isä 5: ”Sitten niinku siinä että mikä ehkä itteä tuntuu pahalta edelleenki siinä erossa niinku se et multa katos niinku ystäväpiiri niinku käytännössä täysin että niin niin mulla ei oo ku kaks lapsuuden ystävää käytännössä olemassa että ne joihin siteet eivät katkee koska ne on muodostunu jo päiväkodissa niin niin mut sitten niinku nää eksän kanssa niinku yhteiset ystävät ne on kadonnu niinku tyystin kokonaan niin se tuntuu jotenki edelleen kummalta ja oudolta ku niin paljon yhteisiä kokemuksia ja yhteistä elämää ja sitte ne ne vaan häviää”

Isä 1: *”sitten osa ystävistä, osa niinkun sanotaan että lähenty ja osa sitten loittoni tän kaiken myötä.”*

Vastaavia tuloksia on ollut aiemmissa tutkimuksissa enemmänkin. Esimerkiksi Koskelan (2012) tutkimuksessa myös nousi esiin, että ero harvoin vaikutti heikentävästi isän omiin, ennen avioliittoa solmittuihin ystävyysuhteisiin. Puolestaan avioliiton aikana solmitut ystävyysuhteet väljentyivät eron myötä. (Koskela 2012, 103.)

4.3.2 Valtasuhteet ja isän asema eron jälkeen

Yleinen käsitys on että äidillä on enemmän valtaa erotilanteessa päättää lapsen asioista. Myös isät kokevat viranomaisten suosivan äitejä ja että heidän on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta saada lapsia itselleen (Hokkanen 2005, 170). Isät myös usein ennakoivat huoltajuuskiistojen lopputuloksia ja tyytyvät siihen, että lapset jäävät erossa äidin huoltajuuteen vaikka toivovatkin vähintään yhteishuoltajuutta (Koskela 2012, 126). Sama saattaa näkyä myös pienemmissä lasta koskevissa päätöksissä. Voi olla, että isät ennakoivat myös keskinäisten riitojen lopputuloksia ja he tyytyvät itselle epämieluisen lopputulokseen uskoessaan, etteivät voi voittaa taistelua. Esimerkiksi Isä 3 ei kokenut juuri voivansa vaikuttaa siihen kuinka lasta tapaa. Hän kertoi voivansa ehdottaa asioita mutta hänen oli tyydyttävä siihen mitä sai.

Isä 3: *”kaikki valta on lapsen äidillä sillon jos halutaan tehdä muutoksia. Esimerkiksi kun korona-aika tuli niin lapsen äiti päätti, että silloin lapsi ei voi matkustaa ja sitten se oli niin. [...] koen ettei ole valtaa, että toki voi kysyä, että tehdäänkö näin ja niin tehdään, jos se toisellekin sopii. Sitten jos jokin asia ei sovi mulle, niin tehdään silti niin.”*

Isä 1: *”siinä kävi prosessissa sillä tavalla että lapsen äiti sai yksinhuoltajuuden ja se kyllä niinku hyvinki kaikki valta sitten tässä suhteessa mikä onkaan, tässä dynamiikassa on siirtynyt vahvasti hänelle.”*

Myös haastatellut isät tuntuivat jakavan käsityksen äitien ylivallasta lasten asioissa. He kokivat myös isän aseman yhteiskunnan turvaverkoissa äitiä huonommaksi.

Isä 2: *”mulla itsellä on menny asiat hyvin. On kauheen murheellista kuulla tosiaan niistä tapauksista, joissa yksinhuoltajuus toiselle lankeaa ja sitten tulee*

ongelmia. Yleensä se on sitten se isä, joka on se kärsivämpi osapuoli, ja lapset tiettenki.”

Isä 1: *”hänellä oli raskaus kesken siinä ja sitten kun ei oltu avioliitossa niin mie niinku isänä tipahin kaikkien turvaverkkojen lävitte, ei ollu niinku saatavilla tavallaan niinku minkäänlaista apua, tietoa ja itellä siis ku ei ollu voimia ja ymmärrystä kysellä asioita”*

Isät kokivat myös, että heidän täytyi vahvasti puolustaa omia oikeuksiaan ja olla tarkkana, sillä jos menetti tilaisuuden vaatia omia oikeuksiaan niin tilanteen korjaaminen tuntui jälkikäteen vaikealta.

Isä 1: *” Vaikka isillä on oikeuksia niin.. ne voi olla aika heikoilla kantimilla jos ei tiedä milloin olla hereillä ja milloin ei. [...] itellä siis ku ei ollu voimia ja ymmärrystä kysellä asioita niin siinä vaiheessa niinkun heräs siihen niinkun todellisuuteen että nyt pitäis tehdä jotakin niin siinä vaiheessa olikin jo myöhästä ja nyt sitten asioitten muuttaminen on yllättävänkin vaikeaa”*

Isä 5: *” [etenkin sopimuksia koskevissa riidoissa] välittömästi edelleenkin aina tulee se semmonen niinku puolustusasetelma että itekki alkaa puolustaa niitä omia oikeuksiaan ja ja ja sen tyyppisiä”*

Vallan ja vallattomuuden kokemukset voivat myös vaihdella. Isät saattavat myös esittää vuorovaikutukseen liittyen vaatimuksia ja asettaa vahvastikin rajoja kuten esimerkiksi Isä 2 edellyttää, ettei entisen puolison uusi puoliso ole missään tekemisissä heidän lapsensa kanssa.

Isä 2: *”Ja meillä oli aika selkeesti sovittu... Minä en oo puuttunu heidän elämäänsä niinä viikkoina kun ovat äidillä ja muutakun et mä olen edellyttänyt ettei se uus mies ole siellä sillon kun lapset on ovat olleet siellä. Se on ollut mun vaatimus alusta asti mutta enhän mä ole sitä käytännössä koskaan tarkistanu et onko mies sitten ollu siellä ja sillon ku lapset on siellä. Annoin alusta asti semmosen ukaasin että hänellä ei ole mitään asiaa lähestyä mun lapsia sillä toisella miehellä. Enkä mä ole sitten kysellyt että mitenkä siellä.”*

Vallankäytön ja väkivallan välillä voi olla joskus vaikea tehdä eroa. Suvi Keskinen (2005) mukaan ”väkivalta toimii eräänä vallan taktiikkana ja erityisesti toistuessaan lukkiuttaa valtasuhteita. Riippuen valtasuhteiden lukkiutumisen asteesta väkivallan ja vallankäytön kohteena olevalla on käytössään eriasteisia vastarinnan mahdollisuuksia ja

toimijuuden muotoja.” Väkivallan toistuva käyttö, kontrollointi, uhkailu ja sanallinen nöyryyttäminen voivat lukita valtasuhteet epäsymmetrisiin asetelmiin. Tilanteessa, jossa valtasuhteet ovat lukkiutuneet, voimasuhteet eivät enää muutu juurikaan tilanteiden muuttuessa vaan väkivallan kohde alkaa suunnata omaa toimintaansa tekijän määrittämään suuntaan. (Keskinen 2005, 47, 65.) Isä 3:n kertomasta voi tehdä tulkinnan, jossa entinen puoliso on käyttänyt riidoissa toistuvasti eroa aseenaan. Tämä on vähentänyt hänen mahdollisuuksiaan vastustaa entistä puolisoaan ilman että joutuu elämään epävarmuudessa perheen kohtalosta. Valtasuhteet voidaan siten nähdä lukkiutuneina.

Isä 3: ”Niin, mä muistelen tossa, että sillon jos kaikki ei menny hyvin niin tota riidoissa käytettiin kovaa kieltä ja se oli sillain tympeää että niitä saattoi jälkeinpäin muistella että sä sanoit noin, ja sitten toinen tapa riidoissa oli tietysti käyttää valtaa oli se, että saatto pistää välit poikki ja ne korjattiin sitten myöhemmin.”

Isä 3:n kertoma voidaan tulkita myös niin, että vallankäyttö liittyy vuorovaikutuksen haasteisiin. Vuorovaikutustaidoissa voi olla puutteita, minkä seurauksena konflikteja ei pystytä ratkaisemaan. Kun muut keinot loppuvat, tehdään radikaali ratkaisu, joka perutaan myöhemmin. Ero toimii keinona paeta tilanteesta.

Erään isän kertomuksessa on tulkittavissa jopa piirteitä vieraannuttamisesta, jonka voi myös nähdä tietynlaisena vallankäytön muotona. Vieraannuttamisella tarkoitetaan sellaista toimintaa ja käyttäytymistä, jolla toinen vanhempi pyrkii tietoisesti tai tiedostamatta vahingoittamaan lapsen ja vieraannuttamisen kohteena olevan vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Joissain tapauksissa vuorovaikutussuhde katkeaa kokonaan. (Häkkänen-Nyholm 2010, 499.) Isän kertomuksesta on mahdollista tulkita, että entinen puoliso toiminnallaan vaikeuttaa isän ja lapsen vuorovaikutuksen kehittymistä estämällä tapaamisia joko tietoisesti tai tiedostamattaan.

Isä 1: ”siis sen jälkeen kun alettiin keskustelemaan niinku lapsen tapaamisista ja muista niin hän on syyttänyt mua siitä et mä haluan tappaa lapsen joten jotakin konflikteja on ollu mutta voisin veikata että ne liittyy hyvinki paljon enemmän sitten niinkun vaan siihen että hän haluaa niinku suojella sitä lasta ja tässä tapauksessa ehkä minulta mutta en tiä sitte miksi.”

Isä 1: ”tällä hetkellä mulla on siis aivan äärettömän huono tapaamisoikeussopimus ja sen lisäksi kaikki koronat ja kaikki mahdolliset mitä onkaan ollu niin niin

sanotaan että vaikkapa jos miettii että viimisestä 10 tapaamista niin varmaan 4 on järjestynyt oikeasti.”

Toisen isän kertomuksessa vieraannuttaminen nousi myös esille. Kyseessä ei ollut oma vaan läheisen ystävän kokemus. Isä koki toivottomuutta ja voimattomuutta toimia tilanteen edessä. Katkelma havainnollistaa sitä että omien kokemusten lisäksi isät halusivat haastatteluissa tuoda esiin myös muiden isien kokemuksia.

Isä 5: ” se on niinku ihan järkyttävää kateltavaa että jos se semmonen, semmonen niinku katkeruus ja semmonen juovuttaa jommankumman pariskunnan, ex-pariskunnan niinku osapuolen niin siitä tulee ihan hirveen näköstä pahimmillaan niin sitä niinkun en ite mutta tuossa yks hyvä ystävä on niinku eronnu niin se on ihan järkyttävää miten se ex-nainen on voinu niinku vieraanuttaa ne lapset siitä isästään että miten se pystyy ja onnistuu et miten semmonen on mahdollista tehdä että se on tosi jotenki julmaa ja surullista että niin niin ei pysty niinkun mitään tekemään.”

Yleisesti elää käsitys, että viranomaiset suosivat äitiä huoltajuuteen liittyvissä neuvotteluissa (Autonen-Vaaraniemi 2022, 56). Sama kokemus näkyi isien kertomuksissa. Esimerkiksi Isä 3 osoittaa epäluottamusta viranomaisten puolueettomuutta kohtaan. Hän kokee, että asetelma on ennalta määrätty jo ennen kuin neuvottelut lasten huollosta on aloitettu.

Isä 3: ”niitä päätöksiä ei tavallaan tehtäs jo etukäteen et mulla on semmonen kokemus että erotilanteessa se joka kantaa lapset ulos niin siitä tulee lähivanhempi että minun mielestä ne päätökset ois hyvä tehdä siellä lastenvalvojalla sillain yhdessä miettien et miten on järkevintä tehdä.”

Vaikka ammattilaisten asenteita kuvastaneessa tutkimuksessa ammattilaiset pitivät itseään neutraaleina osapuolina ja pyrkivänsä tasa-arvoiseen kohteluun ja pitävän lapsen etua tärkeimpänä on mahdotonta sanoa kuinka paljon ammattilaisten omat näkemykset ja kokemukset vaikuttavat taustalla. Heidän vastauksistaan ei myöskään voinut päätellä olivatko he todella sitä mieltä vai vastasivatko he kysymyksiin ”oikein” (Autonen-Vaaraniemi 2022, 75.)

Edelleen monet lapset menettävät isänsä erossa, vaikka eronneet ja muualla asuvat isät osallistuvat lastensa elämään aiempaa enemmän. Vaikka yhteishuoltajuus onkin ollut kasvava trendi, lasten asuminen isällä ja isien yksinhuoltajuus on pysynyt matalana.

(Autonen-Vaaraniemi 2022, 57.) Yleisen käsityksen mukaan lapset jäävät erossa äidille, koska äiti on huolehtinut heistä pääasiassa siihenkin asti. Ammattilaisten asenteita käsittelevässä tutkimuksessa käykin ilmi, että jos äiti on ollut lapsen pääasiallinen huolenpitäjä ennen eroa, ammattilaiset pitivät usein lasten edun mukaisena sitä, että lapset jäävät äidille asumaan (mt. 71).

Elokuussa 2022 voimaan tulleella perhevapaaudistuksella pyritään parantamaan miesten ja naisten välistä tasa-arvoa (STM 2022). Kun isät ovat enemmän päävastuussa lapsista, tulevaisuudessa heidät ehkä nähdään tasavertaisina vanhempina myös mietittäessä huoltajuuteen ja lasten asumiseen liittyviä ratkaisuja. Vuori (2004) nosti esille vastaavan ajatuksen, että radikaali muutos miesten osallistumisessa lastenhoitoon voisi kenties muutamien sukupolvien kuluttua ratkaista koko kysymyksen sukupuolieroista. Hän piti ajatusta kuitenkin hyvin optimistisena. (Vuori 2004, 46.)

5 EROON SAATU TUKI JA SEN MERKITYS

Erosta toipumiselle keskeistä on erokriisin käsitteleminen ja siihen saatu tuki. Nimenomaan käsittelemätön ero on yhteydessä heikentyneeseen hyvinvointiin (Nurmela & Kaittila 2019, 424) Ero suistaa elämän usein hetkeksi raiteiltaan ja moni tarvitsee tukea tähän elämänvaiheeseen. Tukea voi saada ammattilaisilta ja viranomaisilta, vertaisryhmistä ja läheisiltä. (Kääriäinen 2009, 254.) Ammattilaisten, vertaisten ja läheisten antama sosiaalinen tuki yleensä täydentää toisiaan ja kaikelle tuelle on oma paikkansa (Kippola-Pääkkönen 2020, 28).

Miehille suunnattujen hyvinvointipalveluiden määrä on kasvanut viime vuosina kun perustamalla tukipalveluita ja vertaisryhmiä on pyritty vastaamaan eron seurauksena ilmenneisiin tuen tarpeisiin (Virtanen & Isotalus 2009, 224). Eronneiden ja eroa harkitsevien perheiden palveluiden saatavuudessa on kuitenkin haasteita. Jonotusajat palveluihin ovat pitkiä, joten niitä ei saa välttämättä silloin kun niille olisi tarvetta. Myös sisällöllisesti palveluissa on puutteita ja palvelut jäävät toisistaan irrallisiksi. Palvelut voivat myös olla pirstaleisia, jolloin apua täytyy hakea useita kertoja eri paikoista. Palveluissa on myös isoja paikkakuntakohtaisia eroja. (Nurmela & Kaittila 2019, 424).

Tässä luvussa käsittelen isien eroon saamaa tukea. Aluksi käsittelen isien kokemuksia ammatillisesta tuesta, sitten käsittelen vertaistukea ja kolmannen sektorin tarjoamia palveluita ja seuraavaksi kokemuksia läheisiltä saadusta tuesta. Lopuksi käsittelen vielä täyttämättä jääneitä tuen tarpeita.

5.1 Ammatillinen tuki

Isät kertoivat käyttäneensä monenlaisia palveluita. He mainitsivat useita ammattiryhmiä psykologeista perhetyöhön. Yleistä oli kuitenkin, että he olivat kokeilleet useampia ennen kuin itselle sopiva löytyi.

Isä 1: *”Joo no täälä taas silleen että ainaki alkuvaiheessa ku ei oikeen tienny että, ku otti ehkä yhteyttä usempaanki paikkaan mistä voi saada apua, [...] niin sieltä löytyy sitten työkaluja mutta jossain vaiheessa alko silleen että ei helv* että ei tää toimi niinku yhtään ja jostain saatto tulla joku muu, hyvinki*

eksoottinen, joka ei sitten sekään ollu se oma homma et se piti sit niinku kokeilla ja löytää et mikä sitten toimiikaan”

Isä 3: *”terapiapalvelut ja tommoset niin sittenkö sen sopivan löytää niin sitten vasta se homma alkaa niinkö etenemään, se asian käsittely”*

Vain osa isistä hakeutui ammatillisen tuen piiriin eron jälkeen. Koskelan (2012) mukaan miehet käyttävätkin vain vähän ulkopuolista ammattiapua erosta selvitäkseen. Kynnys ammattiavun hakemiseen saattaa miehillä olla korkealla vaikka tarve tunnustettaisiin ja tunnustettaisiin. Avun hakeminen näyttääkin olevan sukupuolittunut ilmiö; miehet pitävät avun hakemista epämiehekkäänä. (Koskela 2012, 129.) Tämä tuli esille myös isien kokemuksissa.

Isä 5: *”kyllä siinä niinku just se kynnys niinku tunnustaa ja tavallaan... niinku suostua siihen että jotenkin että mulla nyt vaan menee huonosti eikä yrittää koko ajan taistella sitä vastaan niin se semmonen se sen tilanteen hyväksyminen niin ja ylipäätään psykoterapia tai siis semmonen avun hakeutuminen niin se on vaan niin pirun.. että hammasta purren ja sisulla pittää jaksaa että kyllä tästä p*kele selvitään että niin niin se semmonen se oli ihan uutta itelleni se sen kaiken avun hakeminen että se oli vaan se oma terapia että niin ottaa muutaman kaljan niin ei tunnu niin pahalta”*

Isä 4: *”varsinki miehillä on vähän haaste se et me ei osata oikeen hakeutua ehkä niihin niin niillä ei oo semmosta tukee, jos mä oisin ollu, jos ei ois ollu lasta niin ei ois tavallaan tullu todennäköisesti kukaan ei ois tullu tarjoamaan mulle et mitä jeesiä sä tarvitsisit isänä”*

Ammattiavun piiriin hakeuduttiin vasta sitten, kun omat keinot käsitellä tilannetta loppuivat. Isät hakivat apua kun omat voimavarat ehtyivät, ajatukset olivat solmussa ja tuntui, ettei enää pysy kasassa.

Isä 1: *”jossakin vaiheessa älysin ettei omat voimat niinku riitä”*

Isä 2: *”siinä oli niinku pää täynnä kohinaa pelkästään että siinä ei oikeen pystynyt jäsenteleen mitään ajatuksia”*

Isä 5: *”ite hakeuduin apuun sitte ihan niinku tuonne mielenterveyshoitajalle että pysyisin kasassa siinä kaikessa.”*

Toisaalta myös useat päällekkäiset ongelmat johtivat avun hakemiseen. Ero saattoi yhdistyä esimerkiksi työttömyyteen, runsaaseen alkoholin käyttöön ja muihin vastoinkäymisiin, jolloin myös kokemus elämän suunnasta ja kyky jäsenellä asioita saattoi heiketä.

Isä 2: *”Joo no mullahan oli silloin kun erokriisi tuli päälle niin niin tosiaan mä olin esimiestehtävissä silloin ja ja sitten oli yt:t, yt:t ja sitten se avioerokriisi päällä ja näin ”*

Isä 5: *”Mullahan oli siinä vielä semmonen kriisitilanne siinä erossa että mitä siinä tuli niinku että mulla oli työpaikka mennyt alta [...] että mulla oli työttömyys siinä ja sit mulla niinku sinä keväänä ku erosin niin mulla oli opiskelupaikka [...] niin sit mulla meni se opiskelupaikkaki alta niinnin mä olin kyllä tosi niinku murheen murtama siinä että ei vitsi että miten tästä elämästä tulee yhtään mitään kun ei oo mitään”*

Osa isistä kokeili ammattiapua muttei kokenut sitä hyödylliseksi tai apua riittäväksi. Apu ja tarve eivät aina välttämättä kohtaakaan. Sopivaa ammattiauttajaa ei välttämättä löydy tai tarjottu apu ei olekaan mielekäästä tai tarkoituksen mukaista. (Virtanen & Isotalus 2009, 224.)

Isä 2: *”Silloin mä kävin työterveydessä työpsykologilla mutta se tapaaminen ei niinkun vieny yhtään mihinkään, sitten mä varasin ajan tuonne kaupungin terveyskeskukseen, joku psykologi se oli, siellä kävin kerran, mutta ei sekään oikeen vastannu sitten siinä tilanteessa, antanu niinku oikeen mitään apuja.”*

Isä 3: *”Mä koen, että terveyskeskus ja YTHS ei ollu avuksi oikeen... mm niin tuntu että ei oikeen että se oli semmonen stressinpoistotapaaminen ja sitte se palautu kaikki sitten takasin hyvin kätevästi sen jälkeen että hyvin hyvin lyhytaikainen apu”*

Isä 5: *”saatoin mä soittaa jollekki papille joskus”*

Suomalainen mies voi helposti jäädä yksin ongelmien kanssa (Virtanen & Isotalus 2009, 224). Yksi syy siihen, miksi isät eivät hakeutuneet palveluiden piiriin voi olla, ettei niitä löydetty tai niihin ei osattu hakeutua.

Isä 3: *”löysin noita palveluita vasta vuosia myöhemmin [...] Että kauhean paljon niinkö myöhässä kaikki mitä ois kaivannu ja tarvinnu.”*

Joukkoon mahtui myös onnistuneita kokemuksia. Isä 4 kertoo, kuinka hänet ohjattiin neuvolan kautta kaikkiin tarvittaviin palveluihin.

Isä 4: ”mä pääsin kaupungin perheneuvontaan ja [...] ne [neuvolassa] otti tavallaan mut sieltä niinku omaan tavallaan heidän tukiverkoston, sit järjesty perhehoidon tapaamista oman jaksamisen vuoksi, se ohjattiin tavallaan sieltä et mistä saada omaa tukea siihen [...] sit sen jälkeen mut ohjattiin vielä tohon niinku mikä tää nyt ei nyt kriisiterapiaan mut tavallaan samantyyppiseen tuli kaupungilta sitten mis lähtee käsittelemään ja purkaan niitä ensimmäisiä tunteita”

Isät nostivat esiin palveluiden oikea-aikaisuuden. He kokivat, että keskusteluapu oli hyödyllinen pian eron jälkeen, jotta sai käsitellä omia tunteitaan ja selvittää ajatuksia. Kun erosta oli kulunut jo aikaa, isät kokivat eron syvällisemmän käsittelyn ajankohtaisemmaksi. Kuten esimerkiksi seuraavasta sitaatista on nähtävissä, isät kokivat, että vasta isoimman tunnemyrskyn laannuttua oli oikea aika työstää erokokemusta.

Isä 4: ”Mä sanoisin et alkuun oli se yksilökriisisysteemi oli niinkun hyvä koska se oli tähän niinku akuuttiin tilanteeseen [...] se eroseminaari toimi muutenkin paremmin siin kohtaa ku oli siitä erosta vähän aikaa jo et sä oot voinu sen pahimman tunnevyöryn käsitellä jo eikä niin et sä rupeet siellä purkaan sitä pahinta tunnevyöryä.”

Osa isistä koki, että pidempikestoinen terapia oli tarpeen erokokemuksen käsittelyyn. Ero ei kuitenkaan välttämättä ollut varsinainen tai ainoa syy terapiaan hakeutumiselle.

Isä 3: ”pitkäkestonen psykoterapia on ollu semmonen järkevä että tietään että se urakka jatkuu pitkään ja siinä ei vaihdu se henkilö ja kaikkea sellasta.”

Isä 5: ”Ehkä ite on sitte myöhemmällä iällä käyny eron läpi sitte jossain omassa psykoterapiassa että niin niin mutta ei sillon eron hetkellä”

Isät kokivat hyödylliseksi keskusteluavun lisäksi myös ohjauksen ja neuvonnan käytännön asioissa ja sopimusten tekemisessä. He kokivat sen olleen iso apu sekavassa elämäntilanteessa.

Isä 5: ”sit se perheasiainneuvottelukeskus siihen se munki vaimo vinkkas että se on hyvä paikka et se niinku auttaa ihmisiä ja pariskuntia kriiseissä [...] että siellä vaan halutaan että ihmiset säilyisivät erosta mahdollisimman ehjinä niin nii se oli tosi iso apu ja maksan ilolla kirkollisverot että ei tarvinu

käräjille lähteä eroa tekemään että siitä oli niinku et saatiin sovittua asiat ja saatiin lusikat jaettua ja ja saatiin talo myytyä ja ja niin edelleen. että se oli tosi iso apu silloin kipeimpään aikaan”

Isät pohtivat sopivan työntekijän löytymisen merkitystä. Yleinen kokemus on, että hyvä yhteys asiakkaan ja työntekijän välillä edistää työskentelyä mutta ei ole välttämättömyys.

Isä 1: *”Minusta se henkilökemiajuttu on vähän silleen tavallaan kyllä ja ei, se auttaa mutta ei ole välttämätön, mutta mikä musta taas on tosi hyödyllinen on tietynlainen siis semmonen jos henkilö, jonka kans juttelee niin jos sillä on jonkinlaista samastumispintaa”*

Isät kokivat, että ammattilaiset osaavat työnsä ja yhteistyö voi sujua ilman erityistä yhteyttä työntekijän ja asiakkaan välillä. Jos yhteys kuitenkin löytyy, tekee se auttamisesta parempaa ja laadukkaampaa.

Isä 3: *”en ole oikeastaan tavannu semmosta niinkö ammattihenkilöä, jonka kanssa ne kemiat toimis niin huonosti että ei pystyis keskustelemaan ja saamaan niin hyviä tuloksia”*

Isä 2: *”Siis kyllä mä ainakin itse näen sen no tärkeenä että on olemassa esimerkiksi fysioterapeutteja, jokainen on niinku ammattilainen osaa tietenki hoitaa mutta fysioterapeutilla käyminen niin se on sitä ihmisten kohtaamista sen hoidon lisäksi myös että se on sama homma tässä niin sanotusti tässä terapiassakin että kyllä se vaan parempaa ja laadukkaampaa on silloinkin se se niinkun tavallaan onnistuu hyvin henkilökemioiden puoleltakin.”*

Henkilökemiaa tärkeämpänä isät pitivät sitä, etteivät työntekijät vaihdu ja että tapaamiset ovat säännöllisiä.

Isä 3: *”enemmän ne on ollu minusta kiinni niistä rakenteista että kuinka säännöllistä se on ja pysyykö se sama henkilö siellä”*

Huono työntekijä voi kuitenkin olla syy etsiä muita palveluita.

Isä 1: *”jossakin vaiheessa sattui siis semmonen henkilö, jolla oli ehkä liian vähän vuosia ja liian vähän kokemusta ja melkein kaikki mitä hän ehotti oli suoraan kirjasta mikä tuntuu suorastaan niin naurettavalta että siitä tapaamisesta tuli enemmän paha mieli ku mitään muuta.”*

5.2 Vertaistuki

Tässä aluvussa keskityn erityisesti vertaistukeen, joka on usein kolmannen sektorin eli järjestöjen järjestämää tukea. Tässä yhteydessä liitän tukihenkilötoiminnan osaksi vertaistukea, vaikka on mahdollista, että kyseessä on myöskin ammatillinen tukihenkilötoiminta. Pääpaino on kuitenkin avulla, jota antoivat vertaisen roolissa olevat ihmiset.

Vertaistuki on sosiaalista tukea, joka perustuu kokemusten jakamiseen toisten kanssa, joilla on vastaava kokemus (Kippola-Pääkkönen 2020, 27). Eronneiden tukemisessa vertaistukea on hyödynnetty niin sanotuissa eroryhmissä, jotka ovat suljettuja, ammatillisesti ohjattuja vertaisryhmiä (Kääriäinen 2009, 255). Kokemuksellinen tieto on merkityksellistä tunnepitoisten asioiden käsittelyssä ja selviytymisen tukemisessa. Vertaistuen kautta voi saada esimerkiksi selviytymiskeinoja ja ongelmanratkaisutekniikoita ja se voi vahvistaa minäpystyvyyttä. (Kippola-Pääkkönen 2020, 27.)

Hokkasen (2005) tutkimuksessa vertaistukea pidettiin usein ammattilaisten apua parempana (Hokkanen 2005, 91). Kääriäisen (2009) tutkimuksessa puolestaan vertaistukea pidettiin sitä parempana, mitä lähempänä toisiaan kokemukset olivat (Kääriäinen 2009, 271). Myöskin haastattelemani isät pitivät vertaistukea parhaimpana tukimuotona. Pohdinkin, onko vertaistuki helpommin lähestyttävää tukea kuin ammatillinen tuki.

Isä 1: *”sitten mikä on ollut tää tota isisen eroillat on niin tavallaan ollut vertaistukea niin on ollut semmonen auttava ja konkreettinen.”*

Isä 2: *”Jostain mä löysin tämmösen [järjestön] jutun missä mä sit kävin minkä mä käytin kaikki ne käyntikerrat mitä sieltä vaan nyt voi saada niitä jutustelu-tuokioita niin, ryhmätapaamisissa kävin [paikkakunnalla] ja sitten [toisella paikkakunnalla] kävin sellasia ihan yksityis, kahdenkeskisiä keskusteluja sitten semmonen tukihenkilön kanssa, et ne oli semmoset mitkä autto sitte saamaan ajatuksia vähän raiteille”*

Isät kokivat sekä yhteiset, vertaistuelliset keskustelut että yksityiset keskustelut tukihenkilön kanssa tarpeellisiksi. He kokivat, että vertaistukiryhmissä keskustelut eivät kuitenkaan ole niin syvällisiä ja henkilökohtaisella tasolla kuin tukihenkilön kanssa.

Vertaisryhmissä kuitenkin monien erilaisten kokemusten ja tarinoiden kuuleminen auttaa suhteuttamaan omaa elämäntilannetta ja jäsentämään sitä monipuolisesti sekä auttaa näkemään ne paikat, joissa ulkopuoliselle avulle voi olla tarvetta (Kääriäinen 2009, 278–279).

Isä 2: *”Tää ryhmätapaamiset ja vertaistuki oli niinkun hyvä oikeen hyvä, mutta sitten tietenkin ei siellä sitten niin syvältä ruodita sitten niin se ei menny niin henkilökohtaseen sitten kuitenkaan kun ne kahdenkeskiset keskustelut sitten, mutta – jonka kanssa kenenkä kanssa sitä keskustelua käy, mulla sattui sitten niin hyvä tyyppi siinä että se se mutta molemmat sekä vertaistuki että kahdenkeskiset keskustelut että en laita paremmuusjärjestykseen molemmat oikeen hyviä tapoja ja auttaa”*

Monet järjestöt tarjoavat nimenomaan eronneille isille suunnattuja vertaistukiryhmiä. Isä 4 kuitenkin osallistui eroseminaariin, jossa kaikki muut osanottajat olivat naisia, jolloin vertaistukea isän näkökulmasta ei ollut saatavilla. Tästä huolimatta hän koki muilta eron kokeneilta saadun vertaistuen tärkeäksi.

Isä 4: *”se oli ehkä se eroseminaari semmonen kaikista paras koska se oli taas semmonen missä oli niinkun samassa elämäntilanteessa nimenomaan perheellisiä ketkä ovat eronneet siin valitet... siin mun tilanteessa kaikki muut oli naisia mut sukupuoleen katsomatta meillä oli kaikilla oltiin se, oltiin kaikki samassa tilanteessa pysty käymään sen eroseminaarin puitteissa läpi sitä omaa eroa ja siihen liittyviä tunteita ja miten tavallaan jatkossa sitten.”*

Kokemuksista välittyi myös se, että pelkästään vertaistuen saaminen ei ollut isille tärkeää vaan myös sen antaminen.

Isä 5: *”ite on huomannu sitten että kun on ystäviä eronnu ja ja tota niin on sitte pystyny heille kertomaan niinkun sitä että mitä kannattaa tehdä”*

5.3 Läheisten tuki

Sukulaiset ja ystävät ovat usein ensimmäisiä, joiden puoleen käännetään erotilanteessa (Virtanen & Isotalus 2009, 225). Läheiset voivatkin tukea kuuntelemalla huolia vaikeassa

elämäntilanteessa. He voivat myös ohjata ja neuvoa hankalassa elämäntilanteessa, tarjota materiaalista tukea ja suorittaa erilaisia palveluksia kuten hoitaa lapsia tai auttaa kodinhoidossa. Läheisten tuki voi olla monentyyppistä ja riittävä sosiaalinen tuki auttaakin vaikeuksista selviytymisessä. (Kiiski 2011, 72.) Isä 4 kuvaakin saamaansa apua asioiden selvittelyssä eron jälkeen tärkeänä.

Isä 4: *”tottakai siis järjestelytukea tottakai isovanhemmilta mitä on ollu mikä oli kyl siinä kohtaa hyvä”*

Myös arkinen vuorovaikutus ystävien kanssa sisältää sosiaalista tukea. Lisäksi se vahvistaa yhteenkuuluvuutta ja hyväksytyksi tulemisen tunnetta (Virtanen & Isotalus 2009, 227). Läheisten tuki täyttää tarpeen tulla hyväksytyksi omassa sosiaalisessa verkostossa, toisin kuin ammatillinen tuki (mt. 225).

Isä 3: *”kaverit pietti niinkö eron hetkellä ja just sen jälkeen niin sillä tavalla että tuli käytyä jossaki ja näki ihmisiä että sillä oli semmonen oma roolinsa [...] sitten mummo oli tärkeä että hänen tykö voi mennä vaikka ei ois hyvä filis eikä välttämättä sitten puhuttu kovinkaan syvällisesti mutta että sai tulla hengaileen sinne ja olemaan”*

Koskelan (2012) tutkimuksessa pohdittiin, että missä määrin eron jälkeen miehet keskustelevat avioliitostaan ja eron aiheuttamista ongelmista ystäviensä kanssa vai liittyikö saatu tuki vain yhdessäoloon ja muuhun kanssakäymiseen ystävien kanssa (Koskela 2012, 137). Haastattelemieni isien kertomuksissa ystävien ja läheisten tuki näkyi sekä keskusteluina että yhdessä olona.

Isä 4: *”kaverit on siin kohtaa jo menossa suurin osa et ne ei oo eroo kokenu tai ei oo vielä siinä vaiheessa ollu et heidän annettava on ollu enemmän siinä sitä ku et tavallaan heillä ei kauheesti sitä annettavaa ollu muuten niinku kiva hengailla, pitää tukena ja näin mut aiheesta keskusteluun heistä ei ole”*

Isä 2: *”on vähän niinkö työkaveri, mutta on ollu ennen sitä myös jo nuoruudesta asti semmonen kaveri ja asuu tässä lähistöällä, hänen kanssaan ollaan sillon eron alkuvaiheessa aika tiiviistikin keskusteltiin”*

Isä 2 kertoi pitäneensä keskusteluja toisen työkaverin kanssa myös tärkeänä, mutta heillä ei ollut yhteistä äidinkieltä. Isä 2 piti liian vaikeana keskustella vaikeista asioista vieraalla kielellä, koska koki ettei tule ymmärretyksi.

Isä 2: *”sit mulla on yks semmonen brittikaveri, joka ois ollu semmonen todella hyvä todella hyvä apu mutta sitten siinä oli se kielimuuri kuitenkin että kaikista asioista ei pysty, minä en pysty niinku, tuleen ymmärretyksi englannin kielellä”*

Tutkimusten mukaan miehet saattavat hakea tukea naispuolisilta ystäviltaan mieluummin kuin miespuolisilta, vaikka naisten ja miesten ystävyysuhteissa on enemmän yhteistä kuin eroa. Naisia pidetäänkin yleisesti hyvinä tuen antajina. (Virtanen & Isotalus 2009, 229.) Tämä vastaa Isä 4 kokemusta.

Isä 4: *”suurin osa mun kavereista naispuolisia siis ovat eronneet ja se näkyy tossa niinkun valitettavasti tossa mun niinkun vapaa-ajassa myös että ku en mä voi kenenkään muun kaa jauhaa näitä asioita ku nää naiset koska he ovat siinä samassa tilanteessa, miehillä taas kavereissa niin he eivät ole vielä siinä kohtaa”*

Myös Isä 5 koki saaneensa eniten tukea uudelta puolisoiltaan ja hänen siskoltaan. Mielenkiintoista hänen kertomassaan on se, että he ovat tukijoina niin läheisiä, vertaisia kuin myös ammattilaisia.

Isä 5: *”että semmoset vertaistuet mulla on niinku tai ne tuet oli niinku vaimo joka oli itse eronnu ja sosiaalialan ammattilainen ja sitten tuotuo hänen siskonsa joka oli sitte psykologi”*

Kaikilla isillä ei ollut laajaa tukiverkosta ympärillään. Tutkimusten mukaan suomalaiset miehet saavatkin naisia vähemmän tukea sukulaisiltaan ja tuttaviltakin tukea saadaan liian vähän (Virtanen & Isotalus 2009, 224).

Isä 1: *”lähisukua ei hirveesti ole täällä missä mä asun [...] toki puhelimet ja tiidaa on keksitty mutta neki auttaa vaan so far”*

Isä 2: *”Mulla itsellänihan ei ole sukulaisia tässä lähistöllä muita kuin äiti, hyvin iäkäs leski ja vanhempi veli. Äidin kanssa ollaan juteltu, et se on tietenkkin tietenkkin auttanu että hänen kanssaan on saanu keskustella. Mun veljestä ei ole ollu niinku yhtään mitään apua.”*

Läheisen tuki ei aina ole hyödyllistä tai sitä ei ole välttämättä tarkoitettu toisen taakan keventämiseen. Jos läheinen on eri mieltä ongelman luonteesta tai pitää yksilöä vastuussa ongelmasta, voi se vaikuttaa tuen laatuun ja auttamishaluun negatiivisesti. (Virtanen &

Isotalus 2009. 226.) Tämä ei kuitenkaan tullut esiin isien kokemuksissa. Esimerkiksi Isä 1 piti läheisten tukea tärkeänä, vaikka ei ollutkaan aina samaa mieltä heidän kanssaan.

Isä 1: *”koin että niinku että isän kanssa ollaan niinku lähennytty ehkä tämän minun kokemuksen myötä ja hän on siis tarjonnu enemmän ja vähemmän jonkinlaista tukea siihen en sano et aina oikeaan suuntaan mutta ainaki koittanu auttaa [...] he on pyrkineet tsemppaamaan ja auttamaan minkä tosiaan voivat oli se niinku oikeen vai mitä he välillä ehdottavat se apu.”*

5.4 Vastaamatta jääneet tuen tarpeet

Haastattelemani isät saivat monenlaista tukea eroonsa, mutta osa tuen tarpeista jäi vastaamatta. Moni kaipasi enemmän tietoa erosta ja eroon liittyvistä käytännön asioista. Isä 5 ideoi eräänlaisen eroamisen prosessikaavion, jossa keskeiset eron vaiheet ja prosessit olisi merkitty. Hän olisi kokenut sellaisen hyödylliseksi. Hän myös kaipasi laajemminkin tietoa ja koulutusta eroprosessiin liittyvistä asioista sekä selkokielistä neuvontaa siitä, mitä eri asiat tarkoittavat ja mitä palvelut pitävät sisällään.

Isä 5: *”jos siinä ois vaikka saanu käteen niinkö vaikka jonku eron prosessikaavion et tällaset ja tällaset stepit tulee jaja tää ja tää tarkoittaa tätä ja tätä asiaa jaja tota mitä niinku semmosia niinku konkreettisia niinku virstanpylväitä siinä matkalla on että niin niin että niitä niitä semmosia niinku päätöksiä ja ja asiakirjoja ja sopimuksia ja lastenvalvojan hyväksymisiä ja mitä näitä et mitä siellä nyt on että jajajaja tota sit tietenki se sese se tietoo ehkä siitä ku ei oo vaikka käyttäny niinku sosiaalihuollon palveluita että niin tota että mitä ne tarkoittaa, [...] semmonen joku erokoulutus, emminätiä”*

Myös Koskelan (2012) tutkimuksessa isät ehdottivat avioerokoulutusta eroauttamisen välineeksi. Se voisi olla sisällöltään monipuolinen esimerkiksi tunneälyä ja elämänhallintaa kasvattava kokonaisuus sekä erotilanteeseen että eron jälkeiseen työskentelyyn. Koulutus voisi olla myös hyvin toiminnallista. Sen tavoitteena olisi auttaa eronneita saamaan elämänsä kuntoon muun muassa auttamalla rakentamaan suhdetta entiseen puolison ja lapsiin kehittämällä tässä tarvittavia yhteistyön taitoja. (Koskela 2012, 145.) Myös Isä 5 nostaa esille tarpeen kehittää tunne- ja riitelytaitoja.

Isä 5: ”*ehkä se semmonen tosiaan joku riitelyneuvonta se tavallaan että miten miten mitä on niinku lupa toiselle sanoa ja mitä ei vois sanoa ku sehän siinä avioliiton aikaan oli sitte että eihän kukaan sanonu mitään pelisääntöjä että mitenkä riidellään mutta sitten niinku se et mikä on sallittua ja mikä ei [...] ehkä niinku tunnetaitoja ja riitelytaitoja erotilanteessa, niitä ei varmasti niinku liikaa oo.*”

Tällaisen koulutuksen toteutus vaatisi vielä kehitystyötä. Koskela (2012) pohtiikin, pitäisikö aihekokonaisuus sijoittaa osaksi yleistä avioliittokasvatusta, jolloin se ei varsinaisesti edes näyttäydy avioerovalmennuksena (Koskela 2012, 145). Pidän ajatusta hyvänä. Suomessa yleissivistyksen taso on korkea ja koulutuksen taidot ovat hyödyllisiä hyvinvoinnin edistämisen kannalta muillakin elämän osa-alueilla. Ehkä tässäkin ennaltaehkäisevä työ olisi ratkaisu.

Tietoa kaivattiin mahdollisimman aikaisessa vaiheessa eron jälkeen. Useat isät kokivat pudonneensa kaikkien turvaverkkojen läpi, koska eivät tienneet oikeuksistaan tai mistä olisivat saaneet apua. He kaipasivat infopakettia, joka annettaisiin kaikille. Isät pohtivat, olisiko lastenvalvojan ensimmäinen tapaaminen oikea paikka jakaa tätä pakettia.

Isä 3: ”*se verkko ois voinu olla alun perin laitettu niin esimerkiksi sinne lastenvalvojalle ensimmäinen tapaaminen niin, jo siellä niinkö varmastikin huomaa että saattaa olla semmosta pahoinvointia ja kaikkea tämmöstä mikä eroon liittyy ja sitten se vaikka ei huomaiskaan niin silti vois olla semmonen pakollinen juttu että kysytään että haluaisitko tämmösiä esitteitä esimerkiksi että jos tulee vaikka masennusta taikka muuta niin sitte tiedät että minne olla yhteydessä.*”

Isä 2: ”*siellä lastenvalvojan luona joka tapauksessa pitää käydä niin niin jos siinä ensimmäisessä tapaamisessa sais enemmänki sitä informaatioo yleensäkin sitte jos todella eroon päädytään ja näin nii nii mistä sitä tukee sitte tai apua voi sitten kumpikin hakee että siinä vaiheessa ne omat voimavarat voi olla niin vähäset tai se ajatus ei vaan toimi että sitä apua ei osaa hakea. Mun mielestä se kannattais aika varhasessa vaiheessa kuitenkin jostain päin saada tai hankkia sitä apua ja sieltä se ensimmäinen signaali vois tulla juuri sieltä.*”

Tietoa on saatavilla netissä, mutta se vaatii kuitenkin tiedon etsimistä. Esimerkiksi Apuaeroon.fi on Ensi- ja turvakotien liiton (n.d.) ylläpitämä sivusto, jonne on kerätty

keskitetyksi eropalveluita. Tulkitsen isien kertomasta, että he kaipaavat fyysisiä esitteitä ja yhteystietoja, joihin on helppo palata myöhemmin, kun tuntuu että on siihen valmis.

Isät kaipasivat nimenomaan konkreettisia apuvälineitä ja vinkkejä. Esimerkiksi Isä 4 kaipasi konkreettisia keinoja siihen, kuinka ottaa ero puheeksi esimerkiksi töissä.

Isä 4: *”Mä oisin ehkä ite kaivannu siis ehkä konkreettisesti että miten puhua tästä niinkun muualla tavallaan et se jäi vähän tavallaan et sitä et miten sä otat tämän esille tämän asian niinkun jossain töissä tai miten sä niinku, no kotona on ihan eri asia puhua vanhemmille mut miten sä otat tavallaan niinkun, ja siis kaveriporukalle se on ihan niinkun ok mut miten sä otat tämmösen asian töissä esille tai jossain luottamustoimessa”*

Vaikka tieto koettiin tärkeäksi, nousi isien kertomuksissa esiin myös tiedon oikea-aikaisuus. Kriisin keskellä ei välttämättä pysty vastaanottamaan kaikkea tarvittavaa tietoa. Siksi näen tarpeelliseksi, että tietoa jaetaan aina mahdollisuuden tullen.

Isä 4: *”tietoa voi koskaan olla liikaa mut sit on vähän se et missä kohti sun pitäis pystyä ottaan tietoa vastaan [...] et se tunneskaala oli kuitenkin niin laaja mulla meni sen pahanolon käsittelyyn kuitenkin siinä hetkessä meni osa ajasta ja toinen taas sit ku tuli se korona-aika siihen päälle [...] Sillä hetkellä oli kaikkee muuta tietoa ja kaikkea tuli niinku puskasta siinä kohtaa”*

Isien kertomuksissa näkyi myös tarve käsitellä ero entisen puolison kanssa. Tarve tuntui korostuvan silloin, kun ero oli tullut yllätyksenä. Isien kertomuksista käy ilmi, että eron käsittely yhdessä on jäänyt tekemättä, koska toinen osapuoli ei ole siihen suostunut tai käsittelyn ehdoista ei ole päästy yhteisymmärrykseen.

Isä 2: *”se mitä mä oisin toivonu niin mä oisin toivonu et oltais se kriisi niinu pystytty käsitteleen eksän kanssa kahdestaan mutta hän sitten oli nyt päättänyt ne kaikki meidän keskustelut tän kolmannen osapuolen kans käydä läpi ja mun mielestä se meidän kriisi kriisin kahdenväliset keskustelut ei taas kuulunu sinne millään lailla että – köhöm – et mä oisin toivonu sen et me oltais pystytty sitä niinku käsittelemään sitä kahdenkesken että se on jäänyt, se on jäänyt niinku käsittelemättä meillä ja puhumatta se itse ero”*

Isä 1: *”Joo, itekki oisin kaivannu jotenki loppukaneettia, meille niinkö tarjottiin perhetyön puolesta psykologin palveluita et oltais voitu käydä yhdessä*

*jutteleen mutta tuota toisella osapuolella ei ollu minkäänlaista halua siihen
niin se sitten jäi”*

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vaikka perheelle ei ole yksiselitteistä määritelmää, jokaisella isällä oli selkeä käsitys, ketä heidän perheeseensä kuului ennen eroa. Pääsääntöisesti he määrittivät perheeseen entisen puolison ja lapset. Kokemus perheestä eron jälkeen ei ollut yhtä selkeä. Osa isistä pohti kovasti, ovatko lapset osa perhettä. Selvää kuitenkin oli, ettei entinen puoliso kuulunut enää perheeseen. Ero aiheuttaakin pohdintaa perheen sisällä siitä, ketä perheeseen kuuluu.

Isien kokemukset perheen rooleista ennen eroa olivat moninaiset. Roolit saattoivat olla tasavertaiset tai enemmän perinteiset miesten ja naisten roolit. Eräs isä vertasi rooliaan renkiin kun taas toiset kuvasivat rooliaan toimitusjohtajaksi ja tapahtumatoimistoksi.

Isien kokemuksia perheen vuorovaikutuksesta ennen eroa kuvaavat monet teemat. Tarinoissa toistui vuorovaikutuksen arkipäiväistyminen, joka keskittyi lähinnä arjen pyörittämiseen. Myös puhumattomuus toistui isien kokemuksissa. Puhumattomuus näkyi myös ylisukupolvisena ilmiönä. Isät kertoivat, että ristiriitatilanteet ratkottiin usein riitelemällä, jolloin saatettiin käyttää kovaa kieltä. Joskus lapsetkin näkivät riitelyä. Toiset isät kertoivat, etteivät he riidelleet koskaan, vaan ehkä jopa välttelivät riitelyä.

Vahvuksiensa esiintuomista vuorovaikutuksessa ennen eroa isät pitivät vaikeana. He nimesivät vahvuiksikseen joustavuuden, turvallisuuden, yhteistyökykyisyyden ja päättäväisyyden. Useat isät kokivat vahvuutensa myös heikkoudeksi. He kertoivat vahvuuksistaan, mutta aikansa pohdittuaan he miettivät, onko kyseessä sittenkin heikkous. Tämä kuvastaa mielestäni vuorovaikutuksen moninaisuutta.

Ero vaikutti merkittävästi perheen vuorovaikutukseen. Kaikki isät kokivat vuorovaikutuksen entisen puolison kanssa vaikeaksi, eivätkä halunneet olla hänen kanssaan tekemisissä kuin välttämättömät asiat. Lasten asioita he kuitenkin pystyivät pääsääntöisesti keskustelemaan ja sopimaan. Yhteydenpito tapahtui pääasiassa viestien välityksellä. Yhteydenpito koettiin kuitenkin helpommaksi kun erosta kului enemmän aikaa. Vuorovaikutus suhteessa lapsiin pysyi pääasiassa samana kuin ennen eroa siinä määrin kun se oli tapaamissopimuksen puitteissa mahdollista. Tulos on vastaava kuin aiemmassa tutkimuksessa.

Isille kokemus erosta oli huono ja asia koettiin vaikeaksi. Ero saattoi olla myös helpotus, kun pitkän pohdinnan jälkeen saatiin jokin ratkaisu. Ero herätti myös ristiriitaisia tunteita;

samalla saattoi tuntea suurta onnea uudesta kumppanista mutta samalla syyllisyyttä ja epätoivoa siitä, että joutuu rikkomaan perheensä.

Haastatellut isät kokivat isien aseman erossa heikoksi. He kokivat, että äidillä on kaikki valta päättää lasten asioista ja että he isänä putoavat helposti kaikkien yhteiskunnan turvaverkkojen läpi. He kokivat joutuvansa puolustamaan omia oikeuksiaan. Vallankäyttö saattoi jopa näkyä väkivaltana, joka saattoi ilmetä esimerkiksi vieraannuttamisen muodossa. Vaikka ammattilaiset pyrkivät vanhempien tasavertaiseen kohteluun, isät kokivat ammattilaisten suosivan äitejä.

Miehille suunnattujen eropalveluiden määrä on ollut viime vuosina kasvussa. Palveluiden saatavuudessa on kuitenkin haasteita. Isät kertoivat saamastaan tuesta erotilanteessa ja eron jälkeen avoimesti. Isät kertoivat käyttäneensä monenlaisia palveluita mainiten ammattilaisia psykologeista perhetyöhön. Oli kuitenkin yleistä, että palveluita kokeiltiin useampia ennen kuin sopiva löytyi.

Huomioitavaa on, että vain osa isistä kertoi hakeutuneensa ammattiavun piiriin. Tulos on yhtenevä aiemman tutkimuksen kanssa. Kynnys hakea apua on miehillä suuri. Ammattiapua haettiin vasta kun omat keinot käsitellä eroa loppuivat tai päällekkäiset ongelmat kuluttivat voimavaroja. Osa isistä kertoi kokeilleensa ammatillista tukea, muttei kokenut sitä hyödylliseksi, mutta joukkoon mahtui myös onnistumisen kokemuksia. Isät kokivat kuitenkin vertaistuen parhaimmaksi tukimuodoksi.

Isät saivat tukea eroon myös läheisiltään. Tuki saattoi olla arkista yhdessäoloa tai apua arjen asioiden järjestelyyn. Isät myös keskustelivat erosta läheistensä kanssa. Isät hakivat tukea erityisesti naispuolisilta ystäviltään, mikä tukee aiempaa tutkimusta. Pohdinkin, kuinka paljon läheisiltä saatu tuki paikkaa palvelujärjestelmää, etenkin niillä alueilla, joilla tarjontaa ei ole. Kaikilla ei kuitenkaan ole laajaa verkostoa ympärillään. Herääkin kysymys, ovatko ne isät, joiden verkosto on pienempi tai lähes olematon eri asemassa verraten laajemman verkoston omaaviin isiin palveluiden saatavuuden ollessa heikko.

Isät kokivat, että osa heidät tarpeistaan jäi tuesta huolimatta täyttymättä. Isät kaipasivat erityisesti tietoa erosta ja eroon liittyvistä käytännön asioista. Tietoa he kaipasivat mahdollisimman aikaisin eron jälkeen. Isät kuitenkin kokivat kyvyn vastaanottaa tietoa rajalliseksi varsinkin eron akuutissa vaiheessa. Siksi olisi tärkeää tarjota tietoa erosta ja eropalveluista aina kun siihen on tilaisuus. Isät olisivat myös halunneet käsitellä eron entisen puolison kanssa. Vaikka isät kertoivat, että toinen osapuoli ei ollut suostunut

tähän, uskon että on tärkeää, että yhteistä käsittelyä kuitenkin tarjotaan aktiivisesti. Ero saisi tavallaan jonkinlaisen päätöksen.

Tämän tutkimuksen perusteella erilaisten eropalveluiden kehittäminen ja saatavuuden parantaminen on edelleen ajankohtaista. Myös tietoutta erosta olisi tarpeellista jakaa kaikissa tilanteissa, joissa siihen on mahdollisuus. Kaikille jaettava tieto voisi lievittää avun hakemisen kynnyksiä. Matalan kynnyksen palvelut ja niiden aktiivinen markkinointi olisivat tärkeitä. Eroon liittyvä ongelmien kasautuminen, joten ero tulisi merkittävänä elämän kriisinä ottaa huomioon sosiaalityössä. Myös ongelmia ennaltaehkäisevää työtä tulisi kehittää. Syitä isien haluttomuuteen hakea apua tulisi tutkia lisää, jotta miehille suunnattuja palveluita voitaisiin tehdä houkuttelevammiksi. Tarkoitukseni oli myös emansipatorista tiedonintressistä käsin vahvistaa isien kokemusnäkökulmaa (Jokinen 2021). Isien kokemusten esiin tuominen auttaa ymmärtämään eroa isien näkökulmasta ja vahvistaa osaltaan tietoa heidän tarpeistaan.

LÄHTEET

- Autonen-Vaaraniemi, Leena 2022: Family professionals' attitudes and stance-taking on post-divorce fatherhood: a qualitative attitude approach. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 13(1). 56–81.
- Castrén, Anna-Maija 2009: Mitä erosta seuraa? Eron vaikutus perheen sosiaalisiin suhteisiin. Teoksessa Kääriäinen, Aino, Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.): Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Lastensuojelun keskusliitto/Neuvo- projekti. Helsinki. 18–35.
- Castrén, Anna-Maija & Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen Aino 2019: Harvinaisesta ja kielletystä tavanomaiseksi ja hyväksytyksi: Muuttuva kulttuurinen ymmärrys av(i)erosta suomalaisessa yhteiskunnassa. *Janus*, 27(4), 344-361.
- Castrén, Anna-Maija & Högbacka, Riitta 2014: Avautuuko perhe? Eksklusiivisuuden ja inklusiivisuuden dynamiikka perhesidoksissa. *Sociologia*, 51(2), 102–118.
- Daminger, Allison 2019: The Cognitive Dimension of Household Labor. *American Sociological Review*, 84(4), 609–633.
- Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna 2014: Isyyskokemusten jäljillä. Teoksessa Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (toim.) 2014: Isän kokemus. Gaudeamus. Helsinki. 7–18.
- Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (toim.) 2014: Isän kokemus. Gaudeamus. Helsinki.
- Ensi- ja turvakotien liitto (n.d.): Hae apua. <http://apuaeroon.fi> (viitattu 20.5.2023)
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2014: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.
- Forsberg, Hannele, ja Leena Autonen-Vaaraniemi 2019: Moral Orientations to Post-divorce Fatherhood: Examining Finnish Men's Descriptive Practices. *Families, Relationships and Societies*. 8(1). 23–36.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino 2018: Monen Kodin Lapset: Lasten Monipaikkainen Asuminen Ja Sosiaalityö. Gaudeamus. Helsinki.
- Hakovirta, Mia & Broberg, Mari 2014: Isyys eron jälkeen. Teoksessa Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (toim.) 2014: Isän kokemus. Gaudeamus. Helsinki. 114–126.
- Helkama, Klaus & Hankonen, Nelli & Jasinskaja-Lahti, Inga & Liebkind, Karmela & Lipponen, Jukka & Lönnqvist, Jan-Erik & Myllyniemi, Rauni & Renvik Tuuli Anna & Ruusuvoori, Johanna 2020: Johdatus Sosiaalipsykologiaan. Edita. Helsinki. (Luku 11)
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: Tutki ja kirjoita. Tammi. Helsinki.
- Huttunen, Jouko 2014: Isyyden muutos ja tulevaisuus. Teoksessa Eerola, Petteri & Mykkänen, Johanna (toim.) 2014: Isän kokemus. Gaudeamus. Helsinki. 178–196.
- Hokkanen, Tiina 2005: Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Häkkänen-Nyholm, Helinä 2010: Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. *Duodecim* 126 (5), 499–505.
- Jokinen, Arja 2021: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat/> (viitattu 5.10.2021)

- Kallatsa, Laura & Spännäri, Jenni & Tervo-Niemelä, Kati 2022: ”Ei Oo Puhuttu.”: Uskonnosta Puhuminen Ja Puhumattomuus Suomalaisissa Perheissä. *Uskonto, Katsomus Ja Kasvatus*, 2 (1), 11–33.
- Keskinen, Suvi 2005: Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat: sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Kiiski, Jouko 2011: Suomalainen avioero 200-luvun alussa. Miksi avioliitto puretaan, miten ero koetaan ja miten siitä selviydytään? University of Eastern Finland. Joensuu.
- Kippola-Pääkkönen, Anu 2020: Perheiden sopeutumisvalmennus ja vertaistuen merkitys kuntoutuksessa. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Kolehmainen, Jani & Aalto, Ilana 2004: Johdanto isyyksien tutkimiseen. Teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.): *Isäkirja*. Vastapaino. Tampere. 9–25.
- Kontula, Osmo 2013: Yhdessä vai erikseen? Tutkimus suomalaisten parisuhteiden vahvuuksista, ristiriidoista ja eron syistä. Väestöliitto. Helsinki.
- Koskela, Jari 2012: Avioero Suomalaisen Miehen Kokemana: Ero Ja Erosta Toipuminen Prosessina. Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Kuopio.
- Kääriäinen, Aino 2008: Ero haastaa vanhemmuuden. Lastensuojelun Keskusliitto/Neuvo-projekti. Helsinki.
- Kääriäinen, Aino 2009: Vertaistukijana erossa - dialogisen kohtaamisen mahdollisuudet. Teoksessa Kääriäinen, Aino, Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.): *Ero, vanhemmuus ja tukeminen*. Lastensuojelun keskusliitto. Neuvo -projekti. 254–282.
- Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana 2010: Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset. Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki.
- Nurmela, Niina & Kaittila, Anniina 2019: Lapsiperheiden eropalveluiden kehittäminen sosiaali- ja terveystalvujärjestelmässä. *Janus* 27 (4), 422–429.
- Olbertz-Siitonen, Margarethe & Siitonen, Marko 2015: The Silence of the Finns. Exploring the Anatomy of an Academic Myth. *Sociologia*, 52 (4), 318–333.
- Russell, Luke & Ferraro, Anthony & Beckmeyer, Jonathon & Markham, Melinda & Wilkins-Clark, Renée & Zimmermann, McKenzie 2021: Communication Technology Use in Post-divorce Coparenting Relationships: A Typology and Associations with Post-divorce Adjustment. *Journal of Social and Personal Relationships* 38 (12), 3752–3776.
- Schoppe-Sullivan, Sarah. J. & Fagan, Jay 2020: The Evolution of Fathering Research in the 21st Century: Persistent Challenges, New Directions. *Journal of marriage and family*, 82(1), 175–197.
- Segrin, Chris & Flora, Jeanne 2005: *Family Communication*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) 2022: Tiedote 13.1.2022 Perhevapaaudistus astuu voimaan elokuussa 2022. <https://stm.fi/-/perhevapaaudistus-astuu-voimaan-elokuussa-2022> (viitattu 16.5.2023)
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset [verkojulkaisu]. 2019. Tilastokeskus. Helsinki. (päivitetty 8.5.2020, viitattu 6.4.2021) https://www.stat.fi/til/ssaaty/2019/ssaaty_2019_2020-05-08_tie_001_fi.html
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018: *Laadullinen Tutkimus Ja Sisällönanalyysi*. Tammi. Helsinki.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2012: Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (viitattu 17.12.2021)
- Virtanen, Ira & Isotalus, Pekka 2009: Miesten tukea antava viestintä eroavalle ystävälle. Teoksessa Kääriäinen, Aino, Hämäläinen, Juha & Pölkki, Pirjo (toim.): *Ero*,

vanhemmuus ja tukeminen. Lastensuojelun keskusliitto. Neuvo -projekti. 224–253.

Vuori, Jaana 2004: Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani (toim.): Isäkirja. Vastapaino. Tampere. 29–63.

Vuori, Jaana 2021: Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysi-tavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> (viitattu 5.10.2021)